

Derde hoofdstuk : De kartuizermonnik in Genadedal.

Daar kronieken en obituarium ontbreken, is het vrijwel onmogelijk een volledig beeld te geven van de monniken der Brugse kartuis. Zo moest veelal getracht worden om langs het archiefmateriaal van de Grande Chartreuse en van andere instellingen inlichtingen in te winnen over de bewoners van Genadedal, hun bedrijvigheid, hun betrekkingen met de Orde, met andere communauteiten en met wereldlijke overheden.

Dit hoofdstuk werd in volgende paragrafen onderverdeeld :

- § 1. De bewoners van Genadedal;
- § 2. bibliotheek en geestesleven in Genadedal;
- § 3. betrekkingen met de buitenwereld.

§1. De bewoners van Genadedal

Onder de bewoners van het kartuizerconvent bij Brugge onderscheidde men weleer monniken, clerici redditii, conversen, donaten, laici reddeti en proveniers.

De koormonniken werden in rangorde opgevolgd door de clerici redditii; deze onderhielden in verzachte vorm de regel der monniken.

Tot de lekebroeders rekende men de conversen en donaten. Eerstgenoemde legden eeuwige geloften af en waren gewoonlijk ongeletterde personen, die in enig ambacht bedreven waren of tuinarbeid konden verrichten. De donaten waren lekebroeders zonder geloften, die zich door een soort overeenkomst aan het klooster hadden gegeven. Gemiddeld bedroeg het aantal lekebroeders ongeveer één derde van dit der koorreligieusen.

De laicus redditus was een soort kloosterknecht met zekere verplichtingen. Hij bekleedde in de Orde de laagste rang.

De proveniers (prebendarii) tenslotte waren wereldlijke personen, die tegen een zekere vergoeding het voorrecht hadden gekregen in het klooster te leven. Zij gaven bij notariële akte hun bezittingen geheel of gedeeltelijk aan het convent, behielden hun wereldlijke kleding, werden door het klooster onderhouden en hadden na hun dood deel aan de gebeden van de communautiteit. Deze soort kloosterbewoners behoorde

bij de kartuizers tot de uitzonderingen. De bronnen vermelden slechts vier proveniers in de geschiedenis van Genadedal te Sint-Kruis.

Alle bewoners van de kartuis stonden onder het gezag van de prior. In zijn bestuur werd hij bijgestaan door een vicarius. De procurator was belast met het stoffelijk beheer. Onder de officiales rekent men nog de sacrista aan wie de zorg voor kerk en bibliotheek was toevertrouwd. (1)

In de volgende bladzijden worden over de verschillende categorieën bewoners nadere gegevens verstrekt:

- 1°. de priors;
- 2°. de "officiales";
- 3°. de andere bewoners;
- 4°. vreemde monniken.

1°. De priors van Genadedal.

H. -J. -J. Scholtens, de kartuizerhistoricus van het Noorden, heeft de namen, afkomst en bedrijvigheid van de verschillende priors van Genadedal geschetst (2). Zoals hoger

-
1. J. LAPORTE , Aux sources de la vie Cartusienne, (Dactylografie), 4 dln., Grande Chartreuse, 1960.
 2. H. -J. -J. SCHOLTENS, Het Kartuizerklooster Dal van Gracien buiten Brugge, in A.S.E.B., deel LXXXIII, 1947, blz. 133-201.

Zoals hoger gemeld(1), haalde hij zijn inlichtingen enkel uit de losse stukken en de overlijdensberichten van de Grande Chartreuse. Deze studie werd grondig onderzocht en, niettegenstaande het werk van een grote kennis getuigt, verstrekt het toch verschillende foutieve gegevens, vooral voor wat de eerste 50 jaren van Genadedal betreft.

Om niet in herhaling te vervallen werd nuttig geacht alleen deze valse gegevens op punt te zetten, en, waar past, enkele aanvullende bijzonderheden te verstrekken. Tot slot van dit kapittel wordt dan, volledigheidshalve, een lijst gegeven met de priors van Genadedal van 1318 tot 1580.

Zoals in het eerste hoofdstuk aangeduid (2), werd Jan van Maldegem door de priors van Sint-Omaars en Valencijs tot eerste prior van Genadedal aangesteld. Toen hij in 1324 van deze functie ontslagen werd, volgde Jan de Backere hem op en zou prior blijven tot in 1329 zijn procurator Denijs, een laatste maal in die functie vermeld in 1328 (3), tot dit ambt werd aangesteld (4). Denijs wordt als prior geciteerd tot 1331 (5). Op 24 februari 1333 is Jan de Backere

1. Cfr. Inleiding blz. V.

2. Cfr. blz. 50 - 50.

3. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4236 (c. 5-11-1328) : "doms. Denise, procuereure ..."

4. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4073 (c. 13-3-1329) : "Denise prioer..."

5. -R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 5382 (c. 14-1-1331) : "Denise prioer vanden huse, die men heet Dale van Gracien ..."
-Scholtens maakt geen gewag van het tweevoudig prioraat van Denijs. Hij meent integendeel dat Jan de Backere prior was van 1324 tot 1334 ofwel van 1324 tot 1337 (vgl. blz. 179, voetnoot 4.)

H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.B.E.B., blz. 152.

terug prior (1) tot Michiel Celiau hem opvolgde in 1334. Toen Celiau naar de Grande Chartreuse vertrok in 1337, stierf hij er (2). Jan de Backere was nu weer tot prior aangesteld geworden (3), en in maart 1338 werd voor de tweede maal melding gemaakt van Denijs als bestuurder van Genadedal (4).

Hoogstwaarschijnlijk heeft Willem Buser omstreeks 1340 Denijs opgevolgd. In het cartularium van Sint-Omaars vindt men zijn naam reeds op 1 januari 1341 als prior van Genadedal (5). Ook in het archief van de Brugse kartuis vindt men zijn naam reeds vroeg in deze functie : op 1 september

-
1. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 5933 (c. 24-2-1333) : "Janne prioer ..."
 2. Cfr. blz. 68.
 3. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 5976 (c. 4-1-1338) : "Janne prioer ..."
 4. -R.A.B., Cart. Uitkerke VI : "Denise prioer ..."
-De dateringen die Scholtens opgeeft zijn : Jan van Maldegem (1318-1324), Jan de Backere (1324-1337), Michiel Celiau (1337); de jaren 1337-1347 onbekend.
Scholtens schijnt zijn studie niet aandachtig nagezien te hebben. Op blz. 152 schrijft hij : "Zijn naam [= Jan de Backere] als prior komt echter nog voor in 1337 (met foutieve verwijzing). Hiering ligt een betrouwbare aanwijzing dat zijn prioraat tot omstreeks 1337 heeft voortgeduurd."
Op blz. 154 leest men : "Coelian [= Celiau] isxtoen teruggekeerd naar het huis zijner professie, waar hij in 1333 of 1334 door het convent tot prior is gekozen als opvolger van Jan de Backere..."
 5. J. DE PAS, Cartulaire de la chartreuse du Val-Saint-Aldegonde, Sint-Omaars, 1905, blz. 39-40, nr. 109.

1342 (1). In 1345 treedt Willem Buser als visitator op in Koningsdal te Rooigem. Hij zou deze hoge functie in de Ordeprovincie blijven bekleeden tot 1350 (2). De laatste akte, waarin Willem Buser als prior wordt vermeld is gedateerd 24 augustus 1349 (3).

Paul Aernoud was de opvolger van Willem Buser.

Een eerste vermelding vindt men op 15 maart 1350 (4). Voorheen was Aernoud procurator in Genadedal geweest (5). Zijn prioraat liep echter niet onafgebroken van 1350 tot 1370 door (6). De bronnen onthullen het bestuur van een zekere Clemens in 1352 (7) en 1353 (8). Onder zijn prioraat werd het cartularium opgesteld (9). Verdere inlichtingen zijn over deze persoon niet

-
1. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4483.
De oudste aanwijzing met betrekking tot zijn prioraat trof Scholtens aan in een akte van 1348.
H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 154.
 2. R. MAES, o.c., blz. 32, voetnoot nr. 4;
blz. 150, voetnoten 1 en 2.
 3. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 6237 (c. 24-8-1349) : "Willeme prioer..."
H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., A.S.E.B., blz. 155 : "De laatste akte waarin Willem Buser als prior wordt vermeld is gedagtekend 1 juli 1350 (Blauw nr. 4513)".
In deze akte staat uitdrukkelijk : "Paul, prioer vanden chaertereusen huse bi Brugghe..."
 4. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4758 (c. 15-3-1350) : "Paul prioer".
-Scholtens meent dat zijn prioraat eerst in 1351 aanving.
H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 155.
 5. R.A.B., f. Kart., Blauw nrs. 4264 (c. 14-4-1349);
4511 (c. 2-1-1350).
 6. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 155 : Aernouds (1351-1370 (1)).
 7. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 5928 (c. 23-12-1352) : -"Clementis prioris"
 8. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4233 (c. 8-6-1353) : "Clemens prioer".
 9. Cfr. blz. 20, voetnoot nr. 1.
Scholtens vermeldt deze prior niet. Hij keek dus het cartularium nooit in, daar hij de prior, die in de aanhef van het werk staat nooit vermeldde.

bekend. Onder het bestuur van Clemens nam Paul Aernoud nogmaals het ambt van procurator waar (1). Vervolgens is hij Clemens in 1354 opgevolgd (2) en bleef prior tot zijn dood in 1370 (3). In 1369 fungeerde Aernoud als visitor in de Gentse kartuis (4).

Voor de verdere bestuurders van Genadedal verwijzen wij naar H.-J.-J. Scholtens. Als aanvulling op zijn studie wezen nog enkele bijzonderheden over Maurits Chauncey en Jan van Ieper genoteerd.

In 1561 werd Maurits Chauncey tot het prioraat van Genadedal gekozen (5). Op dat ogenblik vertoefden een groot aantal Engelse kartuizers in het Brugse convent (6). Mogelijks was dit imponerend aantal hospites een factor die zijn prioraat voor gevolg had. Vooral echter heeft de benoeming van Maurits Chauncey verband gehouden met de slechte financiële toestand waarin Genadedal op dit ogenblik verkeerde. De hospites hadden rijkdommen met zich meegebracht. Wanneer één van hen tot prior zou aangesteld worden, zou dit alleen maar de materiële toestand kunnen ten goede komen. Het generaal kapittel maande Chauncey daarom aan zijn gelden niet uitsluitend uit te besteden aan het onderhoud van de Engelse monniken, doch ook

-
1. R.A.B., Cart., Koekelare V (c. 20-1-1353) : "Paul Procurator..."
 2. R.A.B., Cart. Zande Vrije XXII (c. 11-7-1354) : "Paul prior..."
 3. c. 1371 : "Obiit D. Paulus prior domus Vallis gratiae prope Brugis."
 4. Cfr. R. MAES, o.c., blz. 151, voetnoot 1.
 5. P. DE WAL, Collectaneum Rerum gestarum et Eventuum Cartusie Bruxellensis cum aliis externis tum patriae tum ordinis, dl II, 1630, fol. 94v° : "Priori Brugis fit misericordia et praeficimus in Priorem dictae domus D. Mauritium Chaucaem."
 6. Cfr. blz. 208-209 en 214.

ook aan het lenigen van de materiële moeilijkheden waarin Genadedal zich bevond (1). Chauncey gehoorzaamde aan de verordening van het generaal kapittel. In de rekening van 1562 vindt men de nota : "Prior et fratres Angli donarunt conventui in Eleemosynam. Igitur oremus pro illis et gratias agentes" (2).

Met het prioraat van Chauncey rezen ook taalmoelijkheden in het gecombineerde convent. Deze moeilijkheden werden nog groter, toen de prior Engelse monniken tot officiales benoemde. Hij moest echter op zijn beslissing terugkeren toen het generaal kapittel van 1562 hem te kennen gaf dat zijn officiales vlaamssprekenden moesten zijn (3).

-
1. P. DE WAL, o.c.c., deel II, fol. 94v° : "Priori Brugis fit misericordia et praeficimus in Priorem dictae domus D. Mauritium Chaucaeum (Anglum primo professum ds. Londinensis) secundum professum ejusdem domus quem hortamur in Domino ut dictam domum in utroque statu multam collapsam in pristinam gloriam et observantiam paulatim restaurare studeat... Commendamus tamen ipsam domum Brugis dicto Domino Mauritio Priori ut de eleemosyna Regiae majestatis etiam cum sustentatione Anglorum curet illum iuvare et relevare a gravaminibus quantum lienerat et rationabiliter fieri poterit, ita ut per adventum Anglorum domus Brugis benedictionem et restaurationem accepisse inveniatur prout speramus."
 2. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 133v°.
 3. P. DE WAL, o.c.c., deel II, fol. 99v° : "Priori domus Brugis (Domino Mauritio Chaucae) non fit misericordia. Et volumus ne amodo ordinet aut instituat intus nec foras officiales nisi flandros aut Theutones, qui sunt capaces idiomatis, propter subditorum salutem et domus utilitatem, nec suos officiales ad suam voluntatem nisi cum consensu et voluntate Reverendi Patris aut visitorum Provinciae propter suam et aliorum quietem et pacem absolvat."

In hoeverre de twee eerste aanstellingen van Jan van Ieper, zoon van een paardesmid (1), tot prior van Genadedal (1560-1561 en 1572-1574) minder goede keuzen geweest zijn, is niet met zekerheid te achterhalen. Ongetwijfeld was zijn derde benoeming (1576 - 1580) (2) een zeer ongelukkige vergissing. Reeds in 1577 kreeg Jan van Ieper een strenge terechtwijzing van het generaal kapittel, wegens zijn onverantwoorde omgang met seculieren (3). In datzelfde jaar hadden de patres capitulares beslist hem uit het prioraat te ontzetten, doch zij keerden op hun beslissing terug nadat Viglius Zuichenius, voorzitter van de Raad van Vlaanderen en proost van de Sint-Baafsabdij te Gent voor hem ten beste gesproken had (4).

In 1578 vertrokken de conventualen naar de Jeruzalemkerk in Brugge. Aan de prior werd de toelating gegeven om de kloosterbezittingen te verkopen(5). In 1580 vluchtte

-
1. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 166 v° : "quia de fabro equorum sumpserat ..."
 2. Scholtens was niet op de hoogte van het derde prioraat van Jan van Ieper.
 3. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 141 r° : Joanno Hyperio Priori domus Brugis non fit misericordia, quem rogamus ut melius solito seipsum exemplum suis praebet stabilitas et quietis et secularium nimiam familiaritatum vitat. Et recte admonetur quia, ut ait Climachus gradu 2° "conversari cum secularibus est occasio revertendi ad seculum", qui si non corpore omnes ut hic saltem mente nihil de religiosa conversatione habentes, praeter habitum "
 4. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 141r° : Fuisset Joannes Hyperius ab officio absolutus, ut a senioribus patribus intellexi, si non intercessisset Reverendus Dominus Viglius Zuichenius, Praeses et Praepositus Gandensis, qui hoc tempore e vita abiit 8 Maii, alias bene de Patria et ecclesia Gandensi meritis."
 5. Cfr. bíz. 240 - 240.

Jan van Ieper met het geld en de nog overgebleven goederen van Genadedal naar Gent (1). Daar leefde hij als apostaat met Elisabeth vander Beken, een afvallige religieuse van Nieuwenbosch, bij Gent(2). Drie dagen na zijn "huwelijk" werd hij ziek en hij stierf kort daarop (3).

+
+ +

Van 35 prioren is het huis van hun professie bekend (4). 22 onder hen werden in Genadedal geprofest. De Brugse kartuis knodus meestal een prior uit eigen midden laten benoemen. In de jaren 1395 tot 1459 werden, behalve voor het geval van Pieter Famezoone, 8 priors benoemd, die voor hun prioraat, in een of ander convent van de Orde een bepaalde functie bekleedden.

-
1. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 166v° : "Is enim Joannes Hyperius, dum ex devendito monasterio et ex omnibus clenodiis, tam aureis quam argentiis, imo ex toto et integra suppelectili (nihil plane suis relinquens posteris ac si vestigium numquam fuisset familiae (?) alim tam celebris per 4 quam totum Belgicum divulgatum) necnon et ex multis terris alienatis, ~~luc~~ crassatus, impinguatus, dilatatus, (quia de fabro equorum ortum sumpserat) dereliquit Deum ..."
 2. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 166v° : "dereliquit Deum, factorem suum, a quo et recessit, iungens se infidelium turmis, quarum autoritate matrimonium (ut ita dicam) contraxit cum quadam nonna monasterii van Nieuwenbosch non longe ab urbe Gandensi, (dicta Elisabeth vander beken)." - Scholtens meende dat deze religieuse uit het klooster van Nonnenbos kwam.
H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 197.
 3. R.A.B., f. "Découvertes" nr. 257, fol. 166v° : "Ex cuius horribili interitu facile dignoscitur sevens Dei ira, iudiciumque metuendum, quod sic uti hominam evadere non potuit. Feria nempe 3^a post dominicam, qua matrimonium contraxit, ... in gravem incidit infirmitatem, cui sequenti feria sexta rigida subsequuta est mors, ac presentatus est ante tribunal Christi."
 4. Cfr. Bijlage V.

De eerste vreemde prior in die jaren werd in 1395 aangesteld. Het was Herman Clincke, in Arnhem geprofest en nadien monnik op het Kiel (1). Ook zijn opvolger was in Arnhem geprofest en was prior in Amsterdam, vooraleer hij naar Genadedal werd gezonden in 1410 (2). In 1415 werd Hendrik Beckbeek ban Oldenzaal opgevolgd door Dirk Bruyne, die na zijn eerste prioraat in Genadedal (1391-1399) prior benoemd werd in Utrecht. (3)

Vanaf Dirk Bruyne schijnen de kartuizers van Utrecht een grote invloed gehad te hebben op Genadedal. Hendrik vander Laen, Otto van Moerdrecht en Thomas Mynen waren allen professi van Nieuwlicht en werden er prior vooraleer in Genadedal tot dit ambt aangesteld te worden (4). Ook Jan Vos was een profes van dit huis, werd er procurator nadien prior van de Brugse kartuis (1441-1450) en daarop prior in Utrecht (5). De grote invloed van Nieuwlicht op Genadedal in de eerste helft van de 15^e eeuw valt duidelijk op. De haast onafgebroken benoemingen van vreemde monniken in deze periode zal zeker zijn oorzaken gehad hebben.

Zoals hoger aangeduid was de benoeming van Herman Clincke geschied onder invloed van het Westers Schisma.

-
1. H. DELVAUM, o.c., blz. 142.
 2. H.-J.-J. SCHOLTENS, De priors van het kartuizerklooster Monnikhuizen bij Arnhem, in A.G.A.U., deel LIV, 1932, blz. 20-30.
 3. H.-J.-J. SCHOLTENS, De priors van het kartuizerklooster Nieuwlicht bij Utrecht, in A.G.A.U., deel LIII, 1929, blz. 320.
 4. Cfr. voetnoot 3.
 5. Cfr. voetnoot 3.

De Urbanistisch gezinde conventualen van Genadedal kregen een prior, die de Brugse kartuis definitief aan de zijde van de Clementijnen moest scharen (1).

Waarom in de volgende jaren van de 15° eeuw zo dikwijls vreemde monniken het hoogste bestuursambt in Genadedal waarnamen is onbekend. Duiden deze benoemingen op een zwakke levenskracht van het convent in het begin van de 15° eeuw? Was het geestelijk peil van de Brugse conventualen te laag om in een eigen prior te kunnen voorzien? Zeker vindt de invloed van de Utrechtse kartuizers een verklaring in het feit dat velen ervan in 1427, tengevolge van het Utrechtse schisma, naar andere kartuizen werden overgeplant (2). Dit verklaart echter nog niet dat juist deze monniken prior werden in Genadedal.

Voor zover de bronnen inlichtingen bewaarden, werden zes priors, in Brugge geprofest, na hun prioraat in Genadedal, naar een andere kartuis gestuurd om er een of andere bestuursfunctie waar te nemen. Jan van Maldegem werd vicarius in Rooigem en in 1369 werd hij met dezelfde functie belast bij de monialen in Brugge (1). Jan Zas, in 1390 ontslagen uit het prioraat van

1. -H. DELVAUX, o.c., blz. 121.

-Cfr. 110 - 112.

2. H.-J.-J. SCHOLTENS, Necrologie van de Utrechts kartuizers, in A.G.A.U., deel LXXI, 1952, blz. 107 e.v.

3. Slechts vreemde monniken werden nog gekozen: Willem Apsel (1462-1465) en Jan Robosch van Mechelen (1558-1560).

4. Cfr. lbz. 70 - 74.

Genadedal, werd eveneens vicarius van Sint-Anna-ten-Woestijne, bij Brugge. Hij oefende deze functie uit van 1390 tot 1395. In 1396 werd hij belast met het prioraat in Geraardsbergen, waar hij stierf in 1410 (1).

Hendrik de Vroede werd in Brugge ontslagen om prior te worden in 's Hertogenbos (1477 - 1484) (2).

Jacob van Delft werd, na zijn prioraat in Genadedal, tot prior verkozen van de kartuis bij Geertruidenberg omstreeks 1532 (3).

Jan van Ieper werd in het voorjaar 1561 als prior naar het klooster bij Gent gezonden (4).

In 1576 is Alexander Palinck door de bestuurders van de provincie naar Kampen gezonden om daar het klooster Zonneberg te gaan besturen. De Grande Chartreuse heeft in 1577 deze benoeming gevestigd (5).

Jan van Ieper brak door zijn apostasie de geschiedenis van Genadedal voor een periode af. Enkele van haar priors konden bogen op een hoge afkomst. Verschillende onder hen waren

-
1. C. LE COUTEULX, o.c., deel VI, blz. 538; deel VII, blz. 31-32.
 2. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 182 - 183.
 3. IDEM, o.c., in A.S.E.B., blz. 189.
 4. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 94v° : "Priori domus Gandensi fit misericordia et restituimus in Priorem domus Dominum Joannem Hyperium professum et procuratorem domus Brugis propterea a procuratu domus Brugis absolutum".
 5. C. 1577 : "Priori domus Campensis Alexandro Palinck non fit misericordia, cuius institutionem super annum per visitatores factam confirmamus."

uit de gewone burgerij afkomstig. De gemiddelde bestuurstijd was 5 jaar.

Van 1318 tot 1580 hadden 39 monniken in de Brugse kartuis het hoogste ambt bekleed (1) :

Jan van Maldegem	1318- 1324	
Jan de Backere	1324 - 1328	
Denijs	1329 - 1331 (2)	
Jan de Backere	1332(3) - 1334	(II)
Michiel Celiau	1334 - 1337	
Jan de Backere	1337 - 1338	(III)
Denijs	1338 - 1340 (?)	(II)
Willem Buser	1340 - 1349	
Paul Aernoud	1350 - 1352	
Clemens	1352 - 1353	
Paul Aernoud	1354 - 1370	(II)
Jan Mesin	1370 - 1372	
Frans du Bois	1372 - 1376	
Jan Daulin	1376 - 138.	
Jan Zas	138. - 1390	
Tydeman Grauwaert	1390 - 1391	
Dirk Bruyne	1391 - 139.	
Herman Clincke	1395 - 1410	
Hendrik Beckbeek (van Oldenzaal)	1410 - 1415	
Dirk Bruyne	1415 - 1423	(II)
Pieter famezoone	1423 - 142.	
Hendrik vander Laen	142. - 1433	
Otto van Moerdrecht	1433 - 1438	
X(1438 - 1439	
Gerard van Hamme	1439 - 1441	
Jan Vos	1441 - 1450	
Thomas van Mynen	1450 - 1459	
Hendrik Juieck	1459 - 1462	
Willem Apsel	1462 - 1465	
Hendrik de Vroede	1465 - 1477	
Jacob Knut	1477 - 1484	
Dirk van Zierikzee	1484 - 1491	
Maarten Adornes	1491 - 1507	
Jacob van Delft	1507 - 15..	
Cornelis Clerx	15.. - 1528	
Jan Mesdach	1528 - 1540	
Jan Moyaert	1540 - 1541	
Jan van Aalst	1541 - 1543	

1. Meer concrete gegevens treft men aan in Bijlage V.

Pieter Rughe van Hoorn	1543 - 1554	
Alexander Palinck	1554 - 1558	
Jan Robosch van Mechelen	1558 - 1560	
Jan van Ieper	1560 - 1561	
Maurits Chauncey	1561 - 1568	
Cornelis Christiaens	1568 - 1572	
Jan van Ieper	1572 - 1574	(II)
Alexander Palinck	1574 - 1576	(II)
Jan van Ieper	1576 - 1580	(III)

2°. Dan andere officiales in Genadedal.

In de eerste jaren van haar stichting schijnt Genadedal nooit lange tijd eenzelfde procurator gehad te hebben. Na Lambert Clericus werd Pieter Navegheer procurator in 1322. (1) In 1327 en 1328 zou Michiel Celiau dit ambt bekleeden en in deze functie zou hij aangesteld worden om het klooster bij Gent te helpen initiëren (2). Na diens vertrek werd Denijs procurator en bleef het tot hij in 1329 prior gekozen werd (3). Jan de Buc bekleedde deze functie in 1329 (4) en in een akte van 1331 vindt men Pieter Navegheer een laatste maal als procurator vermeld (5). Willem de Keyser volgde hem op. Hij was procurator van 1332 tot 1337 (6). Voor zijn prioraat bekleedde Aernoud het ambt van procurator van 1348 tot 1350 (7). Toen hij prior werd in 1350 vervulde Michiel

1. Cfr. blz. 69.

2. Cfr. blz. 68.

3. Cfr. blz. 178.

4. R.A.B., Cart. Damme V (c. 28-10-1329) : "Janne den buc, procureure ...".

5. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4475 (c. -7-1331).

6. R.A.B., f. Kart., Blauw nrs. 4554 (c. 22-1-1332);
4383 (c. 31-1-1334).

7. Cfr. 180.

Smouters de functie van procureur (1) en in 1352 volgde Hugo Lauwaerd Smouters in dit ambt op (2). Een tweede maal werd Paul Aernoud procurator tijdens het prioraat van Clemens in 1352 en 1353 (3).

Zoals hoger vermeld was Jan Adam de eerste vicarius van Genadedal (4). Toen hij in 1321 stierf werd hij opgevolgd door Daniël vander Elst, die deze functie bekleedde van 1321 tot 1322 (5).

Vanaf de tweede helft van de 14e eeuw vindt men heel sporadisch inlichtingen over procuratores en vicarii van Genadedal. Tot 1528 konden slechts 12 monniken aangeduid worden die één van beide functies hebben bekleed. In een akte van 1417 treft men Pieter Famezoone aan als procurator (6). Hoelang hij het bleef is onbekend. Van 1423 tot 1426 was hij prior van Genadedal en stierf in juli 1427 (7). Na zijn tweede prioraat werd Dirk Bruyne vicarius; hij oefende deze functie uit tot zijn dood in 1428 (8). Omstreeks het midden

-
1. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4760 (c. 29-7-1350).
 2. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4131 (c. 23-5-1350).
 3. Cfr. blz. 184.
 4. Cfr. blz. 58 en 64.
 5. Cfr. blz. 64.
 6. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4877 (c. 24-7-1417).
 7. c. 1427 : "Obiit D. Petrus Famezoone, dudum prior domus Vallis gracie prope Brugis."
 8. -R.A.B., Cart. fol. CCXXIIr^o (c. 20-12-1425) : "Dirck Bruyne vicarius";
-c. 1428 : "Obiit Theodoricus Broune [= Bruyne], quondam prior domus prope Brugis."

van de 15° eeuw zijn nog twee namen van procureurs bekend : een zekere Tydeman, die in de overlijdensberichten van 1456 opgetekend staat (1), en Gerard d'Veet. Deze laatste werd in 1459 geprofest in Rooigem. Hij kwam naar Genadedal, waar hij procurator werd. Nadien keerde hij terug naar het huis zijner professie en copiëerde daar verschillende werken, onder andere een bijbel en een misboek (2).

Van Hendrik de Vroede is bekend dat hij vóór zijn prioraat in Brugge (1465-1477) vicarius was en voordien procurator (3). Waarschijnlijk werd hij in het ambt van vicarius opgevolgd door Arnold de Ledio, die in 1466 stierf (4).

Een volgende vicarius was Hugo Weircouffe, gestorven in 1492 (5). Willem Plochoyt was zijn opvolger en bleef het ambt tot zijn dood bekleden (6). Omstreeks 1484 was Maarten Adornes procurator. Hij werd prior in 1491 en bleef dit tot zijn dood, 10 november 1507 (7). Vanaf 1495 tot 1497 was hij convisitator van de Noor-Picardische provincie en van 1497 tot

-
1. c. 1436 : "Obiit Tidmannus, procurator de Vallis gratiae prope Brugis".
 2. R. MAES, o.c., blz. 138 - 139.
 3. c. 1485 : "Obiit D. Henricus de Vroede, prior domus Sanctae Sophiae, qui alias fuit prior, vicarius et procurator domus Vallis Gratiae prope Brugis."
 4. c. 1467 : "Obiit D. Arnoldus de Ledio, monachus professus de Vallis Gratiae prope Brugis."
 5. c. 1492 : "Obiit D. Hugo Weirecond, vicarius de Vallis Gratiae prope Brugis."
 6. c. 1499 : "Obiit D. Guillelmus Plochoys [=Plochoyt], monachus professus, vicarius de Brugis, habens anniv. scel. 8 junii."
 - 7.-c. 1508 : "Obiit D. Martinus Adornez, prior domus Brugis, visitator provinciae Theutonie, habens per totum ordinem plenum cum psalteriis monachatum."
-R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4912 (c. 22-3-1484) : "Martinus Adorne procurator..."

1507 was hij visitator (1). Een andere procureur in die jaren was Leonard van Doorne. Hij wordt in 1497 vermeld (2). Ook weze nog Cornelis Clerx vermeld, die, vooraleer prior gekozen te worden, eveneens procurator was in Genadedal. In het begin van de 16^e eeuw werd hij prior en vanaf 1524 convisitator. Hij bekleedde beide functies tot zijn dood op 13 januari 1528 (3) Hubert vander Muelen tenslotte was procurator geweest in het begin van de 16^e eeuw. Hij stierf op 29 juli 1519 (4).

In gans de 14^e en 15^e eeuw werd geen enkele monnik aangetroffen, die het ambt van sacrista vervuld heeft (5).

Dank zij het rekenboek van de prior en de boeken van de procurator was het mogelijk de namen van alle officiales vanaf 1528 tot 1580 te kennen. Zij moesten immers de rekeningen jaar na jaar tot goedkeuring ondertekenen. Duidelijkheidshalve volgen hier hun namen in alfabetische volgorde :

Een zekere Aernoud nam het ambt van procurator

-
1. A. RAISSIUS, o.c., blz. 143.
 2. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 5134 (c. 9-8-1497).
 3. c. 1528 : "Obiit D. Cornelius Clerici, professus et prior domus Brugis, convisitator provinciae Teutoniae, habens missam de Beata Maria per totum ordinem et plenum monachatum in provincia Teutonia."
 4. c. 1520 : "Obiit Humbertus vander Muelen, monachus professus de Brugis."
Cfr. Obituarium Eechoute in La Flandre, 1869-1870, blz. 310 .
 5. De redenen daarvan zijn de onvolledig bewaarde overlijdensberichten en vooral de aard der bronnen, die alleen inlichtingen verstrekken over de materiële toestand.
Het is daardoor dat, hoe weinig gegevens men ook aantreft, er toch meer inlichtingen over de procuratores en de ontvangers van Genadedal te vinden zijn.

waar in 1578 en bleef het tot in 1584 een nieuwe prior aangesteld werd (1). Van 1559 tot 1565 was Jan Barba vicarius van Genadedal (2). In 1543 was Cornelis Christiaens procurator (3). In 1557 werd hij sacrista benoemd (4) en van 1558 tot 1567 was hij een tweede maal procurator (5). Hij was prior in 1568 tot 1572 (6). Hij stierf op 13 maart 1573 (7).

Adriaan Cools was driemaal na elkaar sacrista : in 1558 (8), van 1561 tot 1567 (9) en van 1572 tot 1576 (10). In 1576 verwisselde hij dit ambt met dit van vicarius en bleef dit tot 1580 (11). Cools stierf in 1594 (12).

Van 1572 tot 1578 was Filips de Croock procurator (13).

Andries Deens was sacrista van 1559 tot 1560 (14). Nadien ging

-
1. Cfr. handtekeningen
R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 275-276 : rekenboeken 1578 - 1584.
 2. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272-273 : rekenboeken 1559-1564.
 - 3.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3 nr. 271 : rekenboek 1543.
 - 4.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272 : rekenboek 1557.
 - 5.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272-273 : rekenboeken 1558 - 1567;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 103r°, 123v°, 127v° en 130v°.
 - 6.-La Flandre, deel III, 1869-1870, blz. 377-381.
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 140r°, 142r°, en 144r°.
 7. c. 1373 : "Obiit D. Cornelius Christiani, monachus professus et olim prior et procurator domus Brugis".
 8. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272, rekenboek 1558.
 9. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272-273, rekenboeken 1561 - 1567.
 - 10.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 274-275, rekenboeken 1572 - 1576;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 148 v°, 151r°, 153r°, en 156r°.
 - 11.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, nr. Y3, nr. 275, rekenboeken 1576 - 1580;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 160r°, 162r°, 164r°, 166r°.
 12. c. 1594 : "Obiit D. Andreas Coelz [=Cools], vicarius de Brugis".
 13. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 274-275; rekenboeken 1572-1578.
R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 153r°, 160r°, 164r°.

hij als hospes naar Tuckelhousen, waar hij in 1580 stierf (1). Otto de Geer, geprofest in 1555 (2), was vicarius in 1570 en 1571 (3). In de overlijdensberichten van 1574 staat hij vermeld (4). Denijs de Revere was een eerste maal vicarius van 1556 tot 1558 (5), daarop werd hij sacrista van 1569 tot 1572 (6). Een tweede maal werd de Revere vicarius benoemd in 1572 en bleef die functie uitoefenen tot 1575 (7). Hij stierf in 1578 (8). Voor zijn prioraat (1540-1541) was Jan Moyaert een eerste maal procurator van 1530 tot 1532 (9) en een tweede maal in 1539 (10). Hij stierf op 27 augustus 1541 (11).

-
14. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272, rekenboek 1559-1560.
 1. c. 1581 : "Obiit D. Andreas professor de Brugis, hospes in domo Tuckelhousen."
 2. Rekening 1-12-1555 tot 1-12-1556 : R.A.B., f. "Découvertes" nr. 257, fol. 108r° : "Item ontfaen int professen van onsen bemynden medebroeder here de Gere, zynen zuene, de somme van XXXIIII lb. VI s. VIII gr."
 3. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 143v° en 145v°.
 4. c. 1574 : "Obiit D. Otto de Meer [= Geer], monachus, professor et vicarius de Brugis."
 - 5.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271-272 : rekenboeken 1556-1558;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 107r°, 111r°, 114r°, 117r°, 121r° en 123v°.
 6. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 141r°, 145r°.
 - 7.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 274; rekenboeken 1572-1573.
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 148v°, 150r°, 153r° en 158r°.
 8. c. 1578 : "Obiit D. Dionysius Leugfemer [= de Revere], monachus, professor et vicarius de Brugis."
 9. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 8v°, 10r°, 13r°, 15v° en 16v°.
 - 10.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1539;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 58r° : "Ratio Joannis Moyaert novus prior hujus domus fecit conventui ac particulatim fecit senioribus ac officiariis hujus domus de administratione quam tamquam procurator habuit et exercuit de eodem anno..."
(rekeni-ng 1539-1540)
 11. c. 1542 : "Obiit D. Joannes Moyaert, prior domus Brugis."

Egidius Oliveers, in de overlijdenberichten ogetekend in 1550 (1), was een eerste maal sacrista tot 1528 (2). Een tweede maal ondertekende hij als dusdanig het rekenboek van de prior in 1541 (3). Van Alexander Palinck is bekend dat hij procurator was van 1546 tot 1549 (4). Niklaas Revelaere oefende van 1576 tot 1580 de functie van sacrista uit (5). Frans Suckant was sacrista in 1567 (6) en procurator van 1568 tot 1571 (7). Hij stierf in 1575 (8). Van 1535 tot 1538 was Jan van Aalst vicarius (9). Zoals bekend werd hij prior in 1541 en bleef het tot Pieter Rughe van Hoorn hem in 1543 opvolgde. Laatstgenoemde was van 1540 tot 1542 vicarius (10).

-
1. c. 1550 : "Obiit D. Egidius Oliveri monachus professus de Brugis".
 2. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 4r°.
 3. E.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 64r°.
 - 4.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1548-1549.
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 79v°, 80v°, 82r°, 83v°, 85v°.
 5. -R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 275 : rekenboeken 1576-1580.
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 160r°, 161r°, 162r°, 163r°, 164r°, 165r° en 166r°.
 6. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 273 : rekenboek 1567.
 - 7.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 273-274; rekenboeken 1568-1571;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 141r°, 143r° en 145r°.
 8. c. 1575 : "Obiit D. Franciscus Suchrant [=Suckant] monachus professus de Brugis".
 - 9.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271:rekenboek 1538;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 20r°, 23v°, 26r°, 31r°, 33r°, 36v°, 40r°, 48v° en 50r°.
 - 10.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboeken 1540-1542.
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 62r°, 64r°, 66r° en 68v°.

Hij stierf op 10 november 1555 (1).

Van Maarten Vandenbussche is bekend dat hij vicarius was van 1543 tot 1548 (2) en procurator in 1550 (3).

Hieronimus Vanderstraten was sacrista van 1538 tot 1540 (4).

Jan van Ieper was van 1554 tot 1557 sacrista (5), in 1557 werd hij procurator (6) en na zijn terugkeer uit Gent werd hij vicarius in Brugge, functie, die hij tot 1570 bleef bekleden (7).

Jan van Nieuwenhove, gestorven in 1555 (8), was sacrista van 1542 tot 1553 (9). Tenslotte vermelden we Galiaan van Peene. Hij was sacrista van 1530 tot 1538 (10), procurator in 1538 (11)

-
1. c. 1556 : "Obiit D. Petrus, monachus professus et olim prior et vicarius domus Brugis, qui 43 annis laudabiliter vixit in ordine, habens missam de Beata Maria per totum ordinem."
 - 2.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1543-1544;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 70r°, 71r°, 72r°, 75r°, 76v°, 79r°, 80v°, 81 v° en 82r°.
 - 3.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1548-1550;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 92v°.
 - 4.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboeken 1538-1540;
-R.A.B., f. "Découvertës", nr. 257, fol. 60r°, 61r° en 62r°.
 5. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 104r°, 107r°, 111r°, 114r° en 117r°.
 - 6.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 272; rekenboek 1557;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 121r°.
 - 7.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 273-274 : rekenboeken 1566-1570;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 141r°.
 8. c. 1555 : "Obiit D. Joannes Vanionhove[= van Nieuwenhove], monachus professus et olim sacrista de Brugis."
 - 9.-R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboeken 1542 -1544 en 1548;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 66r°, 68v°, 70r°, 71r°, 72r°, 74r°, 76r°, 79r°, 80r°, 82r°, 85r°, 89r°, 92r° en 94r°.
 10. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 8v°, 13v°, 15v°, 17v°, 18v°, 23v°, 31r°, 33r°, 36r°, 42r°, 44r°, 45r°, 48r°, 50r°, 51r° en 57r°.
 11. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1538.

en vanaf 1539 tot 1542 (1). In 1548 werd hij met de post van "vicarius" belast en wordt als dusdanig vermeld tot 1555 (2).

+

+ +

Gegevens over procuratores, vicarii en sacristae zijn zeer schaars voor wat de 14^e en 15^e eeuw betreft.

Wanneer men de gegevens na 1528 ook mag als voorbeeld nemen voor vroegere jaren, vallen enkele bijzonderheden op : De monniken bekleedden zelden lange tijd dezelfde functie.

Een tweede punt dat vooral de aandacht wekt is dat meestal oud- procuratores tot prior werden aangesteld, terwijl dit nooit het geval was met monniken die vroeger het ambt van vicarius of sacrista waarnamen (3).

Onder de officiales werden verschillende personen aangetroffen die op een hoge afkomst konden bogen : (4) Famzooone, Bruyne, de Vroede, Adornes, de Geer en de Revere.

Omtrent de sociale stand van de andere officiales tast men in het duister.

-
1. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboek 1540-1542.
 2. R.A.B., f. Oud Kerkarchief, Y3, nr. 271 : rekenboeken 1548 en 1553-1555;
-R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, nr. 257, fol. 82r°, 83v°, 85v°, 87r°, 89r°, 92r°, 95r°, 98r°, 99r° en 103r°.
 3. In gans de geschiedenis van Genadedal te Sint-Kruis werd geen enkele "sacrista", voor zover de bronnen ons inlichten, prior. Slechts één geval is bekend van een monnik die, vooraleer prior te worden, vroeger uitsluitend het ambt van vicarius heeft bekleed : Jan van Aalst.
 4. Deze inlichtingen werden bekomen van : B.-J. GAILLARD, Bruges et le Franc, 6dln, Brugge, 1860-1864.

Duidelijkheidshalve volgt een lijst van de ons bekende procuratores vicarii en sacristae van Genadedal van 1318 tot 1580 :

Procuratores :

Lambert Clericus	1318 - 1322	
Pieter Navegheer	1322 - ?	
Michiel Celiau	1327 - 1328	
Denijs	1328 - 1329	
Jan de Buc	1329	
Pieter Navegheer	1330 - 1331	(II)
Willem de KEyser	1332 - 1337	
•••		
Paul Aernoud	1348 - 1350	
Michiel Smouters	1350 - 1351	
Hugo Lauwaerd	1352	
Paul Aernoud	1352 - 1353	(II)
Willem Repere	1370 - 1372	
•••		
Pieter Famezoone	+ 1417	
•••		
Tydeman	+ 1450	
•••		
Hendrik de Vroede	+ 1460	
Gerard d'Veet	+ 1465	
•••		
Maarten Adornes	+ 1485	
•••		
Leonard van Doorne	+ 1497	
Cornelis Clerx	+ 1500	
Hubert vander Muelen	+ 1510	
•••		
Jan Moyaert	1530 - 1532	
•••		
Galiaan van Peene	1538	
Jan Moyaert	1539	(II)
Galiaan van Peene	1539 - 1542	(II)
Cornelis Christiaens	1543 -	
Alexander Palinck	1546 - 1549	
Maarten Vandenbussche	1550	
Cornelis Christiaens	1551 - 1556	(II)
Jan van Ieper	1557	
Cornelis Christiaens	1558 - 1567	(III)
Frans Suckant	1568 - 1571	
Filips de Croock	1572 - 1578	
Aernoud	1578 - 1580	

Vicarii :

Jan Adam	1318 - 1321	
Daniël vander Elst	1321 - 1332	
•••		
Dirk Bruyne	+ 1465	
Arnold de Ledio	- 1465	
•••		
Hugo Weirecoude	+ 1490	
Willem Flochoyt	1492 - 1498	
•••		
Jan van Aalst	1534 - 1538	
•••		
Pieter Rughe van Hoorn	1540 - 1542	
Maarten Vandenbussche	1543 - 1548	
Galiaan van Peene	1548 - 1555	
Denijs de Revere	1556 - 1558	
Jan Barba	1559 - 1565	
Jan van Ieper	1566 - 1570	
Otto de Geer	1570 - 1571	
Denijs de Revere	1572 - 1575	(II)
Adriaan Cools	1576 - 1580	

Sacristae

•••		
Egidius Oliveers	- 1528	
•••		
Galiaan van Peene	1530 - 1538	
Hieronymus Vos	1538 - 1540	
Egidius Oliveers	1541	(II)
Jan van Nieuwenhove	1542 - 1554	
Jan van Ieper	1554 - 1557	
Cornelis Christiaens	1557	
Adriaan Cools	1558	
Andries Deens	1559 - 1560	
Adriaan Cools	1561 - 1567	(II)
Frans Suckant	1567 - 1569	
Dionysius de Revere	1569 - 1572	
Adriaan Cools	1572 - 1576	(III)
Niklaas Revelaere	1576 - 1580	

3°. De andere bewoners van Genadedal.

De kartuizermonnik leeft volgens streng omlijnde stelregels. Hij houdt zich in zijn cel met een ommuurd tuintje en verlaat die slechts voor de gemeenschappelijke oefeningen (1).

Alleen op zon- en feestdagen eten de monniken gezamenlijk in de refect (2). Een maal in de week is het de koorreligieusen toegelaten buiten de kloostermuren een wandeling te maken van enkele uren. De wandelkring was echter beperkt (3).

Het dagprogramma is een opeenvolging van gebed, meditaite en arbeid. Zij onderhouden de strenge vasten van 13 september tot Pasen, d.i. één maaltijd per dag gebruiken. Op de andere dagen van het jaar worden er 2 maaltijden gebruikt (4).

Om toegelaten te worden moet de aspirant kartuizer 20 jaar oud zijn (5). Tijdens de noviciaatsperiode worden de kloosterlingen gewoonlijk door de vicarius onderricht. Na een jaar als novice in het convent verbleven te hebben wordt hij geprofest en kan hij zijn bezit uitdelen aan wie hij het begeert. (6).

Over de kartuizermonnik van Genadedal zijn weinig gegevens bewaard. Het verlies van het obituarium scheidt

-
1. Consuetudines, cap. XIV en XXVIII - XXXI;
Statuta Antiqua, II, cap. XV - XVII;
Statuta Nova, II, cap. VI.
 2. Statuta Antiqua, II, cap. XIII.
 3. Statuta Nova, II, cap. IV, 2.
 4. Consuetudines, cap. XXXIII.
 5. Statuta Antiqua, II, cap. XVIII, 50.
 6. Statuta Antiqua, II, cap. XIV.

vooral een grote leemte voor de 14° en 15° eeuw.

Vanaf 1318 tot 1580 zijn ons de namen bekend van 253 bewoners van Genadedal. Het zijn 198 monniken, 7 clerici redditii, 15 conversen, 28 donaten, 4 proveniers en één laicus redditus.

Over het algemeen traden de monniken op een jeugdige leeftijd binnen in Genadedal. Meestal waren zij uit een gewoon milieu afkomstig. Ook verschillende mensen van hogere kringen hebben zich aangetrokken gevoeld tot de strenge regel van Sint-Bruno.

Naast de eerste prior Jan van Maldegem treft men in de eerste helft van de 14° eeuw nog een monnik van hogere stand : Wouter de Keyser (1). In 1351 trad Jan Repere als novice in Genadedal. Meer dan 20 jaar was hij er clericus redditus en van 1370 tot 1372 was hij procurator van de Brugse kartuis (2). Diens vader en broer maakten het convent verschillende bezittingen over (3). Hoger vermelden wij reeds de naam van Jacob van Ruddervoorde. 22 jaar lang was hij ontvanger van Genadedal (4). Jan van Ruddervoorde de vader van Jacob en één van de grootste weldoeners van de kartuis, was van

1. Cfr. R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 4383 (c. 31-1-1334).

2. -Cfr. Bijlage V.

-R.A.B., f. Kart., Blauw nrs. 4613 (c. 20 - 12- 1371);
4614 (c. 7 - 5 - 1371).

3. Cfr. blz. 63 en 90.

4. Cfr. blz. 90, voetnoot nr. 3.

voornaam afkomst (1).

Prior Jan Masin was eveneens van hoge Brugse adel (2). Hij stierf op 3 oktober 1372 (3).

In 1399 vermelden de overlijdensberichten van de Grande Chartreuse het afsterven van Jacob van Avennes (4). Hij was clericus redditus in Genadedal geweest en diende van 1395 tot 1398 de gemeenschap als ontvanger (5).

Tijdens het bestuur van Thomas van Mynen, namelijk 23 april 1455, stierf als clericus redditus bij de kartuizers van Genadedal Willem van Beieren (6). Deze was een natuurlijke zoon van hertog Jan van Beieren. Na eerst gehuwd te zijn geweest, was hij in 1452 in het klooster getreden, waar hij achtereenvolgens als reddiet was, geprofest en priester is geworden. Zijn zoontje, Willequin, één jaar oud, vertrouwde hij toe aan Willem van Vlueten, die het opvoedde (7).

Gaillard vermeldt dat een lid van de familie van Themzeke, Filips genaamd, omstreeks 1450 kartuizermonnik was van Genadedal (8).

-
1. Hij was schepen van Brugge in 1370. Zie over hem : L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, Inventaire des Chartes, dl. II, blz. 26, 187, 329, 359, 408; dl. III, 177, 206; dl. IV, 305.
Cfr. blz. 90 - 91.
 2. B.-J. GAILLARD, Bruges et le Franc, deel I, blz. 254 e.v.
 3. : 1373 : "Obiit D. Joannes Masin, prior domus Brugis. Obiit 3 Octobris."
 4. c. 1399 : "Obiit D. Joannes de Avenis, clericus redditus domus Vallis Gratiae prope Brugis."
 5. R.A.B., Cart., Leke VIII (c. 17-3-1395) : "Jacobi de venne, clerici redditi ac receptoris";
Uitkerke XIX (c. 6-7-1398) : "Jacobo van Avennes, professo monacho carthusiensis prope Brugis, receptore."
 6. c. 1456 : "Obiit fr. Wilhelmus de Bavaria, clericus redditus, professus et sacerdos Vallis Gracie prope Brugis."
 7. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 178 - 179.
 8. B.-J. GAILLARD, Bruges et le Franc, Supplément, Brugge, 1864, blz. 26.

Nadere bijzonderheden zijn over deze persoon niet bekend.

Op 30 juli 1465 stierf Pieter Adornes (1). Uit hoge Genuese adel geboren, was hij in Brugge een zeer invloedrijk persoon geweest. Vóór zijn intrede in de kartuis in 1454 was hij burgemeester van deze stad. Tweemaal reisde hij naar Het Heilig Land. In Brugge liet hij de Jeruzalemkerk bouwen (2) en na de dood van zijn echtgenote Elisabeth Bradericx (3), trok hij zich terug als clericus redditus in Genadedal. Testamenteer had hij de kartuis een refugie verleend in de Jeruzalemkerk (4): Uit dit testament blijkt ook de verwantschap van Pieter Adornes met Jacob Ruebs, één van de grootste priors van Koningsdal bij Gent, en Filips vander Buerse, een profes aldaar (5). Pieter Adornes was niet de enige van dit geslacht, die zich in Genadedal zou terugtrekken. Hoger werd reeds melding gemaakt van het prioraat van Maarten Adornes (6). In dezelfde tijd dat

-
1. B.-J. GAILLARD, Recherches sur l'église de Jérusalem à Bruges, suivies de données historiques sur la famille de leur fondateur, Brugge, 1843.
 - A. SANDERUS, o.c., deel II, blz. 100 en 102.
 - A. RAISSIUS, o.c., blz. 27.
 2. Cfr. voetnoot 1.
 3. c. 1454: "Obiit Domicella Elisabeth Briderutis [= Bradericx], uxor Petri Adurni, civis Brugis".
 - 4.-De Jeruzalemkerk te Brugge is nu nog altijd privaatbezit van de afstammelingen van Pieter Adornes.
-R.A.B., Cart., fol. CCCCLXIX (c. 15-10-1454): Instrumentum de capella Iherusalem in Brugis: "Item siguerre forent in partibus istis, quod Deus avertat, et prefatus prior cum fratribus suis domus Vallis gratiae iuxta Brugis propter illas in suo conventu manere non auderet et necessitate coactus fugere haberet, tunc in illum eventum idem prior cum fratribus suis predictis accedere posset Brugis et mansionem ad libitum sue voluntatis, hujusmodi guerris durantibus, habere et tenere in domo, orto et aliis pertinentiis, de quibus superius in maiori littera preinserta ad extensum mencio habetur, factam."
 5. R.A.B., Cart., fol. CCCCLXIX (c. 15-10-1454): Instrumentum de capella Iherusalem in Brugis: "Et si dompni Jacobus Ruebs et Philippus vander Buerse, professi in monasterio carthusiensis iuxta gandavum, ab hoc seculo ante dictam domicellam decesserint
 6. Cfr. blz. 187 en 190-191.

Maarten Adornes prior was, vertoefde ook Arnold Adornes vanaf 1478 bij de Brugse kartuizers als donaat (1). Hij stierf in 1507 (2).

Op het einde van de 16° eeuw treft men nog twee kartuizermonniken aan, die op een hoge afkomst konden bogen. Het waren Robert Dominicle, gestorven in 1578 (3), en Jan van Damhoudere, die in 1604 overleed (4).

Volgens Scholtens, die echter geen verwijzingen verstrekt ter staving van zijn bewering, waren onder hen, die in Genadedal het kleed van Sint Bruno droegen, namen van Utrechtse adellijke families : Grauwert, Van Moerdrecht, Van Wercouden, Van Raephorst. Ook Jan Vos, steeds volgens genoemde auteur, Willem Apsel en Chauncey konden op voorname afkomst bogen (5).

Meestal trad men op ongeveer 20-jarige leeftijd in de kartuis. Het was uitzonderlijk dat personen zich op meer gevorderde leeftijd tot de strenge regel van Sint Bruno aangetrokken voelden. Daar Michiel Celiau voorheen curatus was in Zande (6), zal hij ook wel ouder dan 20 jaar geweest zijn

1. A. DUCLOS, Bruges, blz. 566.

2. c. 1506 : "Obiit Arnoldus Adornes, donatus de Brugis".

3. -c. 1578 : "Obiit D. Robertus Dominiche [= Dominicle], monachus professus de Brugis, nondum promotus.

-B.-J. GAILLARD, Bruges et le Franc, II, Brugge, 1858, blz. 170 e.v.

A. JANSSENS DE BISTHOVEN, Drie portretten van Filips Dominicle, in A.S.E.B., deel C, 1963, blz. 188 - 196.

4. B.-J. GAILLARD, Bruges et le Franc, deel I, blz. 54 e.v.

5. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 149.

6. Cfr. blz. 67 - 68.

Daniël vander Elst, de tweede vicarius van Genadedal (1321-1322), zal hoogstwaarschijnlijk reeds bejaard monnik geworden zijn : reeds vanaf 1311 was hij proost van Sint-Maarten te Ieper (1), een functie, die laat vermoeden dat hij toen reeds een zekere leeftijd had. Hetzelfde mag men aannemen van Jan de Backere, daar hij voor zijn intrede prior geweest is van de benediktijnerabdij te Sint-Andries en voorheen vele jaren cellerarius (2). De vroegere functie van Robrecht, regulier kannunik van Vormezele (3), Jan van Gent, curatus van Desselbergen (4) en Pieter Navegheer, kapelaan van het Sint-Donaaskapittel te Brugge (5), wijzen eveneens op een meer gevorderde leeftijd toen zij bevestigd werden in Genadedal te treden.

Hoger zagen wij reeds dat Willem van Beieren kartuizer werd na de dood van zijn echtgenote. Reeds twee jaar na zijn intrede stierf hij, doch het feit dat zijn zoontje slechts één jaar oud was toen hij kartuizer werd, wijst op de eerder jeugdige leeftijd van Willem (6). Ook werd reeds melding gemaakt van Pieter Adornes. Na de dood van zijn echtgenote werd hij clericus redditus. Tweemaal trok hij naar het Heilig Land en hij was eertijds burgemeester van Brugge : feiten die op

-
1. Cfr. blz. 67.
 2. cfr. blz. 65, voetnoot nr. 1.
 3. Cfr. blz. 70.
 4. Cfr. blz. 70.
 5. Cfr. blz. 69.
 6. Cfr. blz. 202.

een gevorderde leeftijd wijzen. (1)

Tenslotte vermelden wij Jan Phillipart, die in 1524 kartuizer werd (2). Voorheen was hij benediktijnermonnik van Gembloers; hij werd nadien prior in het Sint-Andriesconvent van 1518 tot 1524 (3). Op 6 oktober 1529 stierf hij (4). Phillipart zal dus de normale leeftijdsgrens van een novice overschreden hebben.

Het kartuizerklooster bij Brugge oefende ook aantrekkingskracht uit op jongelieden, die zich aan de universiteit hadden bekwaamd. Verscheidene monniken zijn bekend, die voor hun intrede studeerden aan de universiteiten van Leuven en Parijs. Het nazicht van de Matricula van de Leuvense universiteit, uitgegeven door E.Reusens en J.Wils (5) bezorgde volgende namen : Willem Apsel (1427), Hendrik van Amsterdam (1434), Jan van Halle (1463), Thomas Wissenkerke (1463), Cornelius Govaert (1495), Georges Vanderdonc (1503), Jan Mesdach

1. Cfr. blz. 203.

2. Chronica monasterii Sancti Andreae iuxta Brugas ordinis sancti Benedicti ab Arnulpho Goethals eiusdem monasterii monacho conscripta, uitg. W. -J.-J. WEALE, blz. 174, nr. 4 : "Cum venit ad abbatiam (Rol. de Steelant), erant ibi monachi subscripti : Joannes Philippi (anno 1524 petit transire ad Carthusianos, et absolutus est ab officio die 6^a Maii, eoque ivit post unum vel duos menses)."

3. N. HUYGHEBAERT, De Bibliotheek van de oude Sint-Andriesabdij, in A.S.E.B., deel XCII, 1955, blz. 150 - 154.

4. c. 1530 : "Obiit D. Joannes Philippaert, monachus professor de Brugis."

5. E. REUSENS, Matricule de l'Université de Louvain, deel I, Brussel, 1903.

J. WILS-A.SCHILLINGS, Matricules de l'université de Louvain, deel II, Brussel, 1946.

(1495), Egidius Oliveers (1488) en Cornelius Christiaens (1519). Hendrik vander Laen en Otto van Moerdrecht werden magister aan de universiteit van Parijs (1).

Alhoewel de weinige inlichtingen over het innerlijke leven in Genadedal getuigenis afleggen van een strenge levensregel en een onberispelijke beoefening van allerlei deugden, zijn toch enkele voorbeelden bekend van minder geslaagde reepingen.

Tijdens het prioraat van Jan de Backere is een geschil gerezen tussen de kartuizers en de carmeliëten over Jan de Buc, monnik van Genadedal, die van zijn convent was overgegaan naar genoemde Orde. Het generaal kapittel van 1334 droeg aan de prior op om deze tot terugkeer te bewegen, met verwijzing naar de privileges van de kartuizers, die dergelijke overgang niet toelieten (2). De kwestie schijnt in 1335 of 1336 te zijn opgelost (3).

In 1425 is een monnik uit Brugge naar Amsterdam gestuurd, namelijk Jacob van Westkapelle, die reeds als hospes in Utrecht verbleef (4). Het jaar daarop is deze naar het klooster

-
1. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 171 - 172.
 2. c. 1334 : "Praecipitur priori Vallis Gratie, prope Brugis, quod diligenter requirat virtute privilegiorum nostrorum monachum, qui intravit ad Carmelitas."
 3. c. 1336 : "Ordinabitur de subsidio faciendo priori Vallis Gratie prope Brugis, cum questio quam habet cum Carmelitas sine debito fuerit terminata."
 4. c. 1425 : [in domo Amsterdamensi] : "Et D. Jacobum de Westcapella monachum domus prope Brugis, illuc mittendum in caritate recipiant sub taxa 25 coronarum annuatim."
[in domo Trajecti] : "Et D. Jacobus de Westcapella, professus domus Brugis vadat ad domum Amsterdamensem ad hospitandum ad Ordinis voluntatem."

Johannesburg bij Freiburg gezonden (1). Het generaal kapittel van 1426 laat Genadedal de keuze : ofwel hem terugroepen, ofwel zijn onderhoud betalen. Dit laat veronderstellen dat het hier een weerspannige monnik zal gegolden hebben.

In 1517 was de Grande Chartreuse genoodzaakt een zeer strenge terechtwijzing te richten tot een der monniken van het convent, namelijk tot Cornelius Govaert. Wegens zijn slecht gedrag is deze overgeplaatst naar het klooster bij Zierikzee, met de vermaning daar zijn leven te beteren (2).

Uit een brief verneemt men ook de losse levenswandel van een zekere Westhusius, die, alsof hij geen geloften zou afgelegd hebben, met een jonge vrouw door de straten wandelt... : "diceret scelestum, inhumanissimum !" (3).

Een zekere Alexander, vroeger prior van Scotia in Engeland, werd in de kerker geworpen, waar hij 1569 overleed (4).

-
1. c. 1426: [domo Amsterdamensi] : "Et D. Jacobus de Westcapella, hospes ejusdem domus, vadat ad domum Freiburgi ad hospitandum, et domus sua de Brugis solvet pro eo 15 scuta auri annuatim, aut revocet eum ad domum suam."
 2. c. 1517 : "Et D. Cornelius Govaert, ibidem professus [=in domo Brugis], propter suos pessimos mores, de quibus capitulum generale per litteras conventuales est informatum, vadat hospitatum ad domum Zelandiae et emendet ibidem vitam suam."
 3. P. DE VOCHT, Litterae Craneveld, ep. 89, blz; 230. Brief van Johan de Ferwyn (24-1-1524) : "De Vive nihil audio, tamen intelligo ex Anthonio Naigera recepisse literas meas cum libris quos dono misi; si quicquam forte audisti ut sciam. Hic noster ille Westhusius, sacerdos monachus Carthusianus per vicos obambulat, liberatus a voto, cum uxercula adultera belle se oblectans : dixeret scelestum, inhumanissimum ! Prognoste omnes qui de diluvio; vides quam fortes lapsi sint; adhuc vivimus sed ut ratio tempusque fert dionyslace, quantumvis mors impenderit ..."
 4. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 66v° : "D. Alexander, olim prior Scotiae, (nescio quo casu) Brugas appulsus coniectus est in carcerem, in quo ...obiisse circa annum 1569."

De reden is echter onbekend.

Hoger wezen wij reeds op de apostasie van Jan van Ieper (1).

+
+ +

Tot zover enkele bijzonderheden over de monniken van Genadedal. Te oordelen naar de kaart van Marcus Gheeraert bood de kartuis woongelegenheden voor 15 koormonniken (2). Waarschijnlijk waren er slechts zelden 15 geweest. Omstreeks 1324 waren een prior en 10 monniken in Genadedal (3). Een protestnota in 1411 gezonden aan het Brugse stadsbestuur onthult ons de aanwezigheid van een prior en 13 monniken : Pieter Famezoone (prior), David de Bode, Jan Gheraerdszone, Jacob vander Rucege, Ghiselbert Beer, Jan van Eeklo, Jan van Turnhout, Arend van Tongeren, Jacob vanden Zande, Niklaas Verdebout, Jan Zant, Pieter van Beermem, Jacob Dabber en Robert de Rike (4). In 1541 was er een visitatie in Genadedal, gehouden door Johan Zulre, prior van Diest, en Willem, prior van Sint-Maartensbos; zij meldden 21 bewoners : 13 monniken, 2 novicen en 6 donaten (5). Bij een visitatie van 1567 was hun oorspronkelijk getal geslonken tot 14 : 10 monniken en 4 donaten. Samen met de Engelse monniken, die er eerst als hospites verbleven en nadien

1. Cfr. blz. 183 - 184.

2. Cfr. blz. 173 - 174.

3. Cfr. blz. 64 - 69.

4. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel IV, blz. 55, nr. 912 (c. 1-6-1411).

5. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 56r°.

geprofest werden, bedroeg hun aantal 27 (1).

4°. Vreemde monniken :

De twee monniken, die zich in 1318, onder leiding van Jan van Maldegen te Sint-Kruis kwamen vestigen, waren afkomstig van Val-Saint-Aldegonde, nabij Sint-Omaars (2).

Zoals hoger blijkt werden nog herhaaldelijk monniken uit andere kloosters aangesteld tot opvolgers van Jan van Maldegen (3).

Somtijds gebeurde het ook dat monniken van andere kloosters om een of andere reden als hospes naar Genadedal werden gestuurd, waar zij meestal slechts enkele jaren verbleven. Gewoonlijk werd hun verblijf vergoed door het klooster van afkomst. Sommige monniken kwamen naar Brugge en werden daar een tweede maal geprofest. Zij werden dan volledig onafhankelijk van het huis van hun eerste professie.

Enkele vreemde monniken, die in Genadedal verbleven zijn bekend. Toen in 1421 het kartuizerklooster bij

-
1. Het getal Engelse monniken was bijna even groot dan dat der eigen monniken : 13, de prior niet meegerekend. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 324 : "Domus Vallis gratiae", fol. 4, annotata f : "Anno sequenti 1567 domus hęc, uti et ceterę hujus Provinciae domus, per ordinationem Capituli Generalis est per Joachim et Thomam, Priores Ruremundensem et Coloniensem, visitata et depreęensa sic pluribus debitis gravata et tenuiter provisa, propter continuas exactiones : fuereque inibi sub Mauritio Prior decem professi et fratres donati quattuor. Hospites Angli, e patria exules, item decem [erant] cum duobus novitiis et uno converso, ita testatur Thomas Lubecensis, Prior Coloniensis, in sua de visitatione domorum Teutoniae commentario."
 2. Cfr. blz. 58.
 3. Cfr. blz. 184 - 186.

Geertruidenberg door een overstroming ernstig in zijn gebouwen en goederen werd getroffen, heeft Genadedal lange tijd enige conventualen van dat huis gastvrijheid verleend. Nog in 1427 schijnen de kartuizers van Geertruidenberg de gevolgen van deze ramp niet te boven te zijn gekomen, want het generaal kapittel bepaalde in dat jaar dat twee monniken van het Hollands convent, Jan van Asperen en Jacob Gerritsz, die als hospites te Brugge verbleven, niet zouden terugkeren, vooraleer het klooster hunner professie in betere omstandigheden zou gekomen zijn (1).

Hoger werd reeds melding gemaakt van Gerard d'Vet, die in 1459 in Koningsdal te Rooigem kartuizer werd. Hij werd een tweede maal geprofest in Genadedal ^{wegen hij} als procurator fungeerde. Nadien keerde hij naar Gent terug (2).

Tegen kerstmis van het jaar 1461 vertoefde de beroemde Dionysius de kartuizer in Genadedal. Hij gaf de monniken een lijst van alle werken die hij geschreven had. Dionysius was in die tijd rector van de nieuwe stichting bij 's Hertogenbos (3). De overlijdensberichten van 1477 vermelden een zekere Leonard

-
1. c. 1427 : "Et D. Joannes de Asperen et D. Jacobus Gerardi, monachi hospitantes ibidem [=in domo Brugis], maneant in dicta domo, quousque domus Hollandiae, cujus sunt professi, ad meliorem pervenerit fortunam."
 2. Cfr. blz. 191.
 3. A. MOUGEL, Dionysius der Karthausier (1402-1471), Mülheim, 1898 blz. 106-109 : Anhang III : Der Katalog von Oxford : "Anno Domini M°CCCCLXVI circa festum nativitatis Domini fuit venerabilis frater Dionysius carthusiensis in domo Brugensi, ordinis carthusiensis, et portavit secum sequentes hos titulos librorum suorum, qui tunc fuit rector nove plantationis ordinis eiusdem propo Buscum Ducis..."

De Centurionibus. Hij was profes van Genua en werd er prior. Na zijn prioraat kwam hij naar Genadedal, waar hij een tweede maal werd geprofest (1).

Jan van Halle, gestorven in 1493, was profes van Luik en nadien van Genadedal (2).

Een monnik Jan geheten, werd een eerste maal geprofest in Sint-Maartensbos. Zijn tweede professie geschiedde in de Brugse kartuis, waar hij 1494 stierf (3).

Jan Gallus schijnt een grote figuur geweest te zijn. Kartuizer geworden in de Grande Chartreuse, vertrok hij naar Genadedal, het huis van zijn tweede professie. Nadien was hij achtereenvolgens prior van de huizen van Sellion (4) en Montrieux (5). Hij stierf op 23 november 1532 (6).

In 1538 en 1539 trof Hendrik VIII van Engeland enkele besluiten, die de afschaffing van de 8 Engelse kartuizen voor gevolg hadden. Te oordelen naar de pensioenlijsten werden 137 monniken door deze maatregelen getroffen. Wanneer men daarbij het aantal conversen en lekebroeders telt, die meestal op deze lijsten niet vermeld stonden, dan komt men tot een vrij groot

-
1. c. 1477 : "Obiit D. Leonardus de Centurionibus, monachus professus de Genua et alias prior dictae de Genua et 2° professus de Vallis Gratiae prope Brugis."
 2. c. 1493 : "Obiit D. Joannes de Hallis, monachus professus 1° Leodi, ultimo de Brugis."
 3. c. 1494 : "Obiit D. Joannes, monachus 1° Sylvae Sancti Martini ultimo de Brugis."
 4. G. VALLIER, o.c., blz. 62. Sellion (Fr.), is een plaats in het diocees van Bailly (Ain). De kartuis werd er in 1168 gesticht.
 5. G. VALLIER, o.c., blz. 39. De kartuis van Montrieux (diocees Fréjus in Frankrijk) werd in 1117 gesticht.
 6. c. 1533 : "Obiit Joannes Gallus, monachus professus 1° cartusiae, 2° de Brugis, qui obiit in domo Montis Rivi 23 nov. et fuit alias prior de Sellionis, habens plen. mon. "

aantal conventualen, die de weg der ballingschap zouden moeten opgaan (1).

Het Londense convent was in die tijd bevolkt door 12 monniken en 6 conversen. Onder hen bevond zich Maurits Chauncey. Deze laatste nam het besluit samen met zijn medebroeders naar Vlaanderen uit te wijken. Einde 1546 of begin 1547 kwamen zij in Brugge aan, waar ze door de monniken van Genadedal werden opgenomen. Daar schreef Chauncey zijn Passio, het verhaal van 18 Engelse kartuizers, die de marteldood hadden ondergaan. Een exemplaar zond hij naar de Grande Chartreuse teneinde voor hem en zijn metgezellen van het generaal kapittel de toelating voor een tweede professie in Genadedal te verkrijgen. Deze werd hen in 1547 verleend (2). Toen Maria Tudor als koningin van Engeland op de troon was gekomen, keerde het vertrouwen bij de uitgeweken Engelse monniken terug. Bij de meesten onder hen rees het verlangen naar de stichting van een nieuw convent in hun land. Ook het generaal kapittel vond de toestand gunstig en zond Maurits Chauncey, John Foxe en de convers Hugh Taylor naar Engeland als initiators voor de nieuwe kartuis. Op 29 juni 1555 kwamen zij in Engeland aan. De stichting vorderde zo snel dat Chauncey een brief naar Genadedal zond met de bede een monnik te willen sturen om hen te helpen. Weldra bevolkten 15 monniken en 2 conversen het pas gestichte Sheen. In 1559

-
1. E.-M. THOMPSON, The carthusian Order in England, Londen, 1930, blz. 486 e.v.
 2. E.-M. THOMPSON, o.c., blz. 490 - 499.

keerde echter spoedig het getij en tengevolge van het optreden van koningin Elisabeth moesten de kartuizers, - deze maal voorgoed, - uitwijken naar Vlaanderen. Opnieuw heeft het Brugse convent hen in zijn midden ontvangen. Zij voerden talrijke handschriften en kostbaarheden naar Brugge mee (1).

Het was de bedoeling van het generaal kapittel zoveel mogelijk Engelse bannelingen in Genadedal samen te brengen. Zo beval de Grande Chartreuse in 1565 de overplaatsing van Frans Anglus, monnik van Sionsberg bij Zierikzee, naar Brugge (2).

Hoevelen onder hen juist te Brugge hebben verbleven van 1547 af tot 1580 is slechts bij benadering te schatten. De overlijdensberichten melden in deze jaren het afsterven van 14 Engelse monniken en 1 convers, terwijl ^{verder} nog de namen van twee monniken uit de bronnen gekend zijn (3). Zeker is echter dat er in 1567 naast Maurits Chauncey nog 10 Engelse monniken verbleven, 2 novicen en 1 convers (4).

Op de duur werd het voor Genadedal zeer bezwaarlijk aan hun Engelse medebroeders gastvrijheid te blijven verlenen. Allengs was het aantal uitgewekenen, die ook in andere huizen der Nederlandse provincie verbleven als hospites, toegenomen. Daarom werd in 1568 bepaald dat Chauncey het prioraat van Genadedal, dat

1. E.-M. THOMPSON, o.c., blz. 500 - 509.

2. c. 1565 : "Et D. Franciscus Anglus, professus dictae domus [= Zierickzeae], eat hospitatum ad domum Brugis, ad ordinis voluntatem."

3. Cfr. Bijlage V.

4. Cfr. blz. 210, voetnoot nr. 1.

hij sedert 1561 waarnam, zou neerleggen en dat de Engelsen binnen Brugge een eigen convent zouden vormen. Dit gebeurde reeds in hetzelfde jaar en zij noemden hun nieuw huis aanstond : "Sheen Anglorum" (1). In 1578 besliste echter het Brugse stadsbestuur dat alle vreemdelingen de stad moesten verlaten (2). Ook de Engelse kartuizers moesten binnen de 20 dagen vertrekken. Indien zij daaraan geen gevolg gaven, zou men hun klooster aan de vier hoeken in brand steken en de bewoners samen met het huis in de vlammen doen opgaan (3).

Chauncey vertrok met 18 monniken en 2 lekebroeders naar het Zuiden. In Dowaaï werden ze geweigerd en verder ging de tocht naar Saint-Quentin. In juli 1578 werden zij in de Leuvense kartuis opgenomen, door bemiddeling van Juan van Oostenrijk (4). Vandaar gingen de conventualen naar Nieuwpoort, waar ze eindelijk een nieuw klooster konden stichten. Het werd in 1783 door

-
1. -L. HENDRIKS, The London Charterhouse, blz. 285-348.
-Steeds bleven goede betrekkingen met Genadedal behouden :
P. DE WAL, o.c., deel II, blz. 126 : "Et concordiam factam inter dictam domum [= Vallis gratiae] et domum Shenae approbamus, laudamus et gratias Deo agimus, rogantes ut inviolabiliter perseveret."
 2. B.-J. GAILLARD, Kronyk van Brugge, Brugge, 1849, blz. 227.
 3. St. d' YDEWALLE, De Kartuize Sint-Anna-ter-Woestijne te Sint-Andries en te Brugge, 1350-1792, Brussel, 1945, blz. 162
 4. E.-M. THOMPSON, o.c., blz. 513 - 515.

Jozef II afgeschaft (1).

In de woelige jaren van de opstand heeft het generaal kapittel nog tweemaal een vreemde monnik naar Genadedal gestuurd.

In 1574 werd Cornelius, monnik van het Utrechtse huis naar Brugge gezonden (2).

Na de verwoesting van Geertruidenberg door de geuzen in 1575 werd Hendrik Verloof als hospes naar Brugge gestuurd (3).

+
+ +

-
1. Over de verdere lotgevallen van de Engelse kartuizers in Nieuwpoort, treft men op het stadsarchief aldaar drie bundels aan : de nummers 3201, 3202 en 3203.
 2. c. 1574 : "Et D. Cornelius ibidem [= in domo Ultrajecti] professus, vadat hospitatum ad domum Brugis."
 3. A.-C. DE SCHREVEL, Notes et documents pour servir à la biographie de Remi Drieux, 11e évêque de Bruges, in A.S.E.B. dl. IX, 1896, blz. 442.

§2. Bibliotheek en geestesleven in Genadedal .

Gedurende gans de Middeleeuwen hebben de kartuizers voor het boek een bijzondere belangstelling getoond.

Het gewone middel om zich boeken te verschaffen bestond nu hierin dat een gedeelte van het verplichte handwerk van de kartuizers aan het afschrijven van boeken voorbehouden werd. In het kopiëren zagen zij immers een vorm van apostolaat. Reeds Guigo drong erop aan nieuwelingen de schrijfkunst te leren en bepaalde tot in de kleinste bijzonderheden welk schrijfgereedschap in elke cel moest aanwezig zijn (1).

Elk convent moest zorgen voor zijn eigen boeken. Niet alleen moest het klooster talrijke liturgische boeken hebben, ook de monniken hadden in hun cel verscheidene werken in gebruik. Wanneer het gebeurde dat zij naar een ander klooster werden gezonden, namen zij hun boeken mee, gewoonlijk 10 à 15 codices, waaronder een bijbel, een brevier, homeliaria, ordestatuten en vrome lektuur (2). De schrijfarbeid der monniken was ook aan zekere wetten gebonden. De ordeoverheid hield er ten zeerste aan dat de juiste tekst van de bijbel en andere liturgische boeken zou bewaard blijven. Men moest daarvoor steeds

1. A. DEMEYER en J.-M. DE SMET, Guigo's "Consuetudines" en de eerste Kartuizers, - Mededeelingen van de Kon. Vl. Acad. voor Wetenschappen, Klasse der Letteren, deel XIII, 6, blz. 36 en 39.
2. E.-M. THOMPSON, o.c., blz. 325 e.v.

de boeken van de Grande Chartreuse tot voorbeeld nemen (1).
Geen enkel exemplaar mocht doorgegeven worden, tenzij het met
het oorspronkelijke was gecollationeerd (2).

Omtrent de scriptoriumarbeid van het Brugse convent zijn de gegevens eerder schaars.

De eerste monniken, die Genadedal bewoonden schreven, in hun vrije tijd, bekende werken, die zeer werden gezocht, af, met het doel er een bron van inkomsten in te vinden. Immers, uit een lijst van allerlei bescheiden (als pauselijke bullen, verdragen, kwijtschriften, enz...) opgeschreven omstreeks 1354, die niet in het cartularium konden opgenomen worden, verneemt men dat de kartuis boeken had uitgedeeld voor de gehele leeftijd van de ontlener, kennelijk tegen een zekere vergoeding. Het waren de volgende (3) :

- "Een lettere van Jan van Deursen, monec van Ghent een bouc heeft van ons sc. Summam virtutum also langhe als hi leven sal".
- "Item eene lettere van meester Pietre prochiepaepe van Moerkerke van eenen decrete dat hi van ons heeft te zinen live".
- "Item van onsen kelcke ende antiphonare die wi hebben gheleent onsen huse te Doorneke".

1. Statuta Antiqua, I, cap. 1.
2. H. DELVAUX, o.c., blz. 111.
3. R.A.B., Cart., fol. XIr°.

-"Item de lettere van Willem Zeghers (1) van onsen speghele hystoriaels in Vlaemsche die hi heeft van ons te zinen live".

-"Item een lettere van onsen Vlaemschen speghel die heeft Rutgaer van ruden".

Deze laatste twee aantekeningen uit eenzelfde tijd laten vermoeden dat het klooster van de kartuizers over twee exemplaren van de Spieghel Historiael van Jacob van Maerlant beschikte. Daar de eerste prior van Genadedal de kleinzoon was van Margareta van Rode, is het niet vermetel te veronderstellen dat het convent door bemiddeling van Jan van Maldegem in het bezit van een exemplaar van de Spieghel Historiael was gekomen om dit te laten copiëren door zijn monniken. Jacob van Maerlant woonde immers niet alleen naast het hof van Rode in Snellegem, het ouderlijk hof van Margareta van Rode, doch hij was ook klerk geweest van de ridders van Rode. Tijdens het leven van Jacob van Maerlant was ook Lambert van Maldegem schepen van Damme, de latere verblijfplaats van de schrijver. Steeds waren de families Rode en van Maldegem door verschillende huwelijksbanden nauw met elkaar verwant (2). Uit deze inlichtingen kan blijken dat Genadedal niet alleen haar stichting voor een groot deel aan de heren van Maldegem en haar verwanten heeft te danken, maar ook haar eerste boeken.

1. De naam van Willem Zeghers werd, in geschrift van dezelfde hand, doorgehaald en vervangen door die van "Pieter bonnine vanden Damme".
2. J. NOTEDAEME, De Ridders van Roden en Jacob de Coster van Maerlant, in Appeltjes van het Meetjesland, dl. XV, 1964, blz. 88-9.
- IDEM, De Spieghel Historiael, in Wetenschappelijke Tijdingen, 1960, blz. 193.

Met zekerheid kan nog één auteur uit de 14° eeuw aangewezen worden : Egidius van Sint-Omaars. Hij schreef het Graduale Romanum cum cantu voor Jan Hoste. Beiden waren monniken van Genadedal. Na de dood van Hoste zou het werk eigendom worden van de kartuis (1). Egidius stierf in 1388 (2).

Zoals bekend was Michiel de Corte de man die de administratieboeken opstelde : het cartularium van 1354 en het pachtenboek van 1364 (3). Of hij zich ook als kopiist of auteur van meer spirituele werken onderscheidde is onbekend.

Op het einde van de 14° eeuw leefde David de Bode. Hij leverde een niet geringe bijdrage als geestelijk schrijver. Van zijn hand zijn volgende werken : het Compendium de vita spirituali, een traktaat getiteld De exteriori homine en tenslotte de Epistola ad novitios (4). De Bode

1. Het manuscript is bewaard in de bibliotheek van Douai ms. 132. Op folio I leest men : "Iste liber pertinet ad D. Johannem Hoste, monachum istius heremi, qui fecit fieri de bonis parentum suorum et post ejus obitum remanebit ad domum istam, scilicet Vallis Gratiae iuxta Brugis, ordinis Carthusiensis. Scripsit istum Egidius de S. Audomaro, similiter monachus istius domus. Orate pro ambobus."
2. c. 1389 : "Obiit D. Egidius, monachus et sacerdos de Brugis, habens tricennarium."
3. Cfr. blz. 20 - 24.
4. St. AXTERS, Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, deel III, blz. 218. Axters vermeldt nog Herman Steenkens van Schuttröp als schrijver. Hij was echter geen kartuizer van Genadedal, wel was hij vicarius bij kartuizerinnen van Sint-Anna-ter-Woestijne bij Brugge. Het is niet bekend van welke Kartuis hij afhankelijk was. Zijn naam wordt verder vermeld in de akte van gebedsassociatie tussen Genadedal en Sint-Anna-ter-Woestijne : R.A.B., Cart. fol. XIIr^o : "Dominus Herman Steenkens, vicarius ds. Sanctae Annae, ... approbavit ...".

stierf op 6 november 1412 (1).

Bij zijn intrede in Genadedal schonk Pieter Adornes verschillende boeken aan de kartuis. Eén daarvan is een afschrift van het werk De Consolatione Theologiae van Johannes de Tambaco, gecopiëerd door Jan Buekele, een predikheer van Brugge en dateert uit 1434 (2).

Willem Apsel, een profes van Herne, vervulde in Genadedal gedurende drie jaar de functie van prior. Nadien keerde hij naar de kartuis bij Edingen terug. Van hem is bekend dat hij een uitstekende boekbinder was en dat hij ook zeer bedreven is geweest in het bewerken van koper en hout (3). Hij is bovendien de auteur van een aantal geestelijke traktaten (4).

-
1. c. 1413 : "Obiit D. David dictus de Bode monachus sacerdos ejusdem de Vallis Gratiae prope Brugss. Obiit 6 nov. "
 2. J. VANDEN GHEYN, Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Bruxelles, deel III, blz. 107, cat. 1722 : "Joannes de Tambaco 1434".
"Scriptus per fr. Joannem Buekele, o.p. conventus Brugensis. Iste liber est Petri Adourne, quem scribi fecit Beuckel praedicatorum ordinis.
Iste liber pertinet domui Vallis gratiae, iuxta Brugis o. carth. ex legato fratris Petri Adournes, clerici reddit, eiusdem domus, qui obiit a° MCCCCLXIIII et multa bona fecit domui in edificiis, redditibus et libris."
 3. A. BEELTSEN - J. AMMONIUS, Chronique de le chartreuse de la chapelle à Hérimnes-lez-Enghaen, uitg. E. LAMALLE, Leuven, 1932, blz. 68 : "egregius librorum ligator, atque operarius in aere et lignis".
 4. A. BOSTIUS, Liber de viris aliquot illustribus, sive praecipuis Patribus Ordinis Carthusianorum, Keulen, 1609, cap. 30 :
Hij noemt volgende werken op :
Tractatus elegantissimus ad semper candidam coeli reginam.
Opusculum de vera pace
Tractatus super Oratione Dominica
Epistolarum elegantissimarum complures libros
Speculum
De officio Marthae
Dialogus.

Ongetwijfeld zal hij een invloed op het geestelijk leven in Genadedal uitgeoefend hebben. Of hij echter als schrijver in de Brugse kartuis iets heeft nagelaten, blijkt uit de bronnen niet.

In de bibliotheek van Genadedal berustte ook de Imitatio Christi van Thomas a Kempis. Dit manuscript uit de 15e eeuw bevindt zich thans in de koninklijke bibliotheek te Brussel (1).

Twee werken in één band samengebonden zijn van Kardinaal Pierre d'Ailly. Een eerste boek is het beroemde Imago mundi seu ejus imaginaria descriptio en de titel van het tweede werk luidt : Instrumentum Perütilium. Ze werden beide in 1483 geschreven. Het geheel telt 308 folio's en 16 kaarten, die het systeem van aarde en hemellichamen volgens de opvattingen van Ptolemeus weergeven. Op het einde van het werk treft men nog, bij wijze van aanvulling, drie traktaten van Jan Gerson (2).

Van Hendrik de Vroede getuigen de oude biografen dat hij zijn naam met eer heeft gedragen. Hij gold als een geleterd man is de auteur geweest van verschillende traktaten die als titel dragen : Tetralogus devotionis (3).

1. J. VANDEN GHEYN, o.c., blz. 349, nr. 2202 : "Thomas a Kempis. Imitatio Christi (XV^eE.)"
"Liber Carthusie monachorum Brugis".
2. E. LAMBINET, Recherches historiques ... sur l'origine de l'imprimerie, 1800, blz. 264 - 265.
3. T. PETREIUS, Bibliotheca Carthusiana, Keulen, 1609, blz. 138-141.

Voor wat de kloosterbibliotheek in de 15^e eeuw betreft is nog bekend dat de monnik Antoon Beyns een verzameling ascetische werken heeft gecopiëerd (1). Hij stierf op 15 mei 1507 (2).

Ongetwijfeld zullen de kartuizers in het bezit geweest zijn van enkele werken van Dionysius de Kartuizer. Toen hij immers in Genadedal vertoefde werd hem gevraagd een lijst te willen opmaken van al zijn werken, daar zij bang waren zich valse werken van Dionysius aan te schaffen, die toenfel verspreid waren (3).

Van Hendrik vander Laen, Otto van Moerdrecht en Jan van Raephorst is bekend dat zij zich in de Utrechtse kartuis nuttig maakten als copisten (4). Ook Hendrik Beckbeek van Oldenzaal en Gerard d'Vet schreven respectievelijk in de kartuizen van Amsterdam en Gent (5) enkele werken over. De Brugse profes Adriaan Keppel schreef een liber cantualis in de kartuis van Scheut toen hij er als hospes verbleef (6).

Ongetwijfeld zullen al deze personen hun bijdrage geleverd

1. Dit handschrift berust in de bibliotheek van Dowai ms. 957.
2. c. 1507 : "Obiit D. Antonius Beyns, monachus professus de Brugis habens anniv. assoc. Obiit 15 Maii."
3. A. MOUGEL, Dionysius der Karthauser, 1402-1471, Mülheim, 1892, blz. 106-109.
4. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 172-173 en 144.
5. -K.-O. MEINSMA, Middeleeuwse Bibliotheken, Zutphen, 1932, blz. 247 - 251.
- R. MAES, o.c., blz. 138 - 139.
6. VOET-TOURNEUR, Kroniek van Scheut, fol. 35v^o : "Item circa illud tempus [= 1459 circa Magdalena] venit ad domum istam frater Adrianus Keppel, monachus professus de Brugis de domo Diestensi, qui fuit hic tamquam hospes et solvit expensas circa unum annum, qui scripsit hic parvum librum cantualem pro cantore hebdomadario et recessit de ista domo ad domum Gosnaili."

hebben in Genadedal. In welke mate dit echter gebeurde is onbekend.

In het begin van de 16° eeuw stelden twee predikheren Jan Bunderus en Willem Vleeschouwer een handschriftencatalogoog op (1). Daarin stippen zij slechts drie manuscripten aan die tot de bibliotheek van de Brugse kartuis zouden behoord hebben. Een eerste is de Epistolam ad amicum infirmum van Geert Grote (2); vervolgens het Commentarium in primum et secundum sententiarum van de hand van de Utrechtse bisschop Goswinus (3); en tenslotte de Sermones de tempore et sanctis van Hendrik Coesfeld (4).

Dat de scriptoriumarbeid bij de Brugse kartuizers steeds een belangrijke plaats bleef innemen, wordt het duidelijkst bewezen door het rekenboek van de prior, waarin ieder jaar een bepaalde som geld aangetekend staat voor boeken. Deze som variëerde van 2 p. 17 schel. 8 gr. (5) tot 5 schel. gr. (6). Gemiddeld gaf het convent jaarlijks voor dat doel 1 pond gr. uit, met andere woorden een achtste van de kosten voor het levensonderhoud van een monnik.

Slechts tweemaal vindt men in de 16° eeuw nog

-
1. P. LEHMANN, Quellen zur Feststellung und Geschichte Mittelalterlicher Bibliotheken, Handschriften und Schrifstellen, heruitgegeven in Erforschung des Mittelalters, deel I, Stuttgart, 1959, blz. 321-322.
 2. P. LEHMANN, o.c., blz. 333.
 3. P. LEHMANN, o.c., blz. 335.
 4. P. LEHMANN, o.c., blz. 338.
 5. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 104v^o.
 6. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 41r^o.

inlichtingen van auteurs en copisten van Genadedal.

Het is op aandringen van prior Pieter Rughe van Hoorn dat Maurits Chauncey omstreeks 1547 de geschiedenis schreef van de Engelse kartuizermartelaren. Zijn Passio XVIII. Carthusianorum zou hij in 1564 nogmaals herschrijven (1).

Een laatste maal treft men een nota aan in 1562 : in dat jaar gaf de prior 6 schel. gr. uit voor het schrijven van een boek door zijn monnik Jacob Lucas (2).

+
+ +

Deze weinige getuigenissen over de kloosterboekerij wijzen toch op een relatief hoogstaand geestesleven in Genadedal.

Op literair-historisch gebied waren de kartuizers in het bezit van de Spiegel Historiae.

De werken van Pierre d'Ailly getuigen daarenboven van een wetenschappelijke interesse.

Vanzelfsprekend ging de belangstelling vooral naar religieuze werken. Vermeldenswaard is dat zij in de periode van de Moderne Devotie ook een actieve bijdrage hebben geleverd tot een diepere godsdienstige beleving. Niet alleen waren zij in het bezit van geschriften van Geert Grote en van de

-
1. De drie bewaarde versies van Chauncey's "Passio" werden uitgegeven door :
F. VAN ORTHROY in Analecta Bollandiana, deel XXII, blz. 51-78.
 2. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 134v° : "Jacobi Lucas pro scriptione computum sui VI s. gr. "

Imitatio Christi, doch ook hadden zij een spirituele auteur in hun midden : David de Bode.

Ook in de 16° eeuw, de tijd van het humanisme, schijnt de Brugse kartuis een niet geringe invloed uitgeoefend te hebben. Vooral ging een merkwaardige aantrekkingskracht uit van de kartuizers op Sint-Andriese humanisten. Na enige tijd als prior gefungeerd te hebben in vermelde benediktijnerabdij verlangde de Waal Jan Phillipart over te gaan naar Genadedal. Onder zijn impuls werd de bibliotheek van Sint-Andries met tal van schone boeken verrijkt (1). Enkele jaren later zou ook Arnulf Goethals, de typische vertegenwoordiger van de nieuwe humanistische strekking, die men te Sint-Andries kan waarnemen na de invoering van de Bursfelder hervorming, naar Genadedal gaan (2).

Volgens de normen van sommige engeren waren de kartuizers zelfs al te zeer "behekt" met de nieuwe ideeën. Toen de pauselijke nuntius Hieronymus Aleander, door de paus belast met het afkondigen van de bulle "Exsurge" in het Duitse Rijk en in de Nederlanden, in 1521 naar Brugge kwam, waar hij de keizer hoopte te ontmoeten (7 - 26 augustus), ontving hij ongunstige berichten nopens de benediktijnen en de kartuizers van deze stad. Bleek het niet dat deze "ledighangers en neurasthenieken" besmet waren met de nieuwe geest en, op de koop toe, verstokte lezers van Erasmus ?

-
1. N. HUYGHEBAERT, De Bibliotheek van de oude Sint-Andriesabdij, in A.S.E.B., deel XCII, 1955, blz. 151.
 2. N. HUYGHEBAERT, o.c., in A.S.E.B., blz. 151.

De nuntius stond reeds op het punt met het keizerlijk hof te vertrekken, doch hij achtte het zijn plicht zijn vertrek uit te stellen en aanstonds in te grijpen. Hij nam het vooral op tegen de kartuizers van Genadedal. Zijn rapporten leren ons dat hij zinnens was ze in een kapitulaire zitting bijeen te roepen en hen streng de les te spellen. De bedreiging, hen al hun bezittingen te ontnemen, zou, zo meende althans de nuntius, een heilzame indruk maken (1).

Wat de omvang van de kloosterbibliotheek van Genadedal betreft, zijn te weinig gegevens voorhanden om een oordeel te kunnen vormen. J. Lavalleye meldt dat het convent in 1783 een 1057 boekdelen bezat, waaronder 5 manuscripten (2).

Men mag hierbij niet uit het oog verliezen dat het mogelijk is dat een aantal boeken in de troebelen van de 16° eeuw kunnen verloren gegaan zijn en dat Jan van Ieper misschien verschillende werken heeft verkocht of meegenomen naar Gent (3).

1. N. HUYGHEBAERT, o.c., in A.S.E.B., blz. 152 - 153.
2. J. LAVALLEYE, La situation des bibliothèques et couvents supprimés par Joseph II en 1783, - Paginae Bibliographicae, 1927, deel II, blz. 550.
3. - Uit de korte kroniek op het einde van het priorboek verneemt men dat hij de meeste goederen verkocht en dat hij ook naar Gent vluchtte "nihil plane suis relinquens posteris". R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 166°.
- Men weet niet in hoeverre de geuzen de monniken hebben lastig gevallen.
Een voorbeeld dat zij daarbij allerminst eerbied hadden voor de boekerijen is het feit dat zij de boekerij van de paters Dominicanen in de Reye hebben gegooid.

Bij middel van de handschriftencatalogoog van Bunderus en Vleeschouwer (1) kan men een vergelijking maken met de bibliotheken van andere kartuizen. Voor de huizen bij Lier (eertijds Antwerpen), Gent, Zelem en Herne, stipten zij respectievelijk 9, 17, 8 en 3 manuscripten aan.

Hoogstwaarschijnlijk was de bibliotheek van Genadedal minder belangrijk dan die van Antwerpen, Gent en Zelem, doch de enkele auteurs, die ze heeft voortgebracht en de meest gegeerde werken, die ze liet kopiëren, getuigen van een geëvolueerde scriptoriumarbeid en hoogstaand geestesleven.

+

+ +

1. P. LEHMANN, o.c., 321 - 322 en 328 e.v.

§3. Betrekkingen met de buitenwereld.

Altijd waren de verschillende kartuizen zeer nauw met elkander verbonden geweest. Ieder jaar, kort na Pasen, kwamen de bestuurders van alle huizen der Orde, indien het hun mogelijk was, voor het generaal kapittel in de Grande Chartreuse bijeen. Bij hun terugreis kregen de prioren de chartae patres capitulare mede, waarin de overlijdensberichten, de nieuwe ordonnanties inzake observantie, bijzondere bevelen, aanwijzingen, lofprijzingen of vermaningen stonden opgetekend.

Een tweede bewijs van nauw contact tussen de Orde en haar kloosters waren de visitaties. Om de twee jaar werd een convent gevisiteerd door een visitator of een convisitator; deze waren tevens prior van een of andere kartuis uit de Provincie.

De band tussen de kloosters onderling kon nog versterkt worden door een overeenkomst betreffende een gemeenschap van gebeden. Tot het einde van het Westers Schisma hadden de Brugse kartuizers vier dergelijke overeenkomsten gesloten.

Een eerste gebedsassociatie werd in 1330 aangegaan met de kartuizers van Gosnay. De priors verplichtten zich ertoe elkaars overleden monniken in het kalendarium op te tekenen en voor hen te bidden (1).

1. R.A.B., Cart., fol. XIv° : "... tricennarium cum prebenda ... eius anniversarium annotabitur in kalendario ..."

Een tweede associatie ging uit van de prior van Sint-Omaars en werd in 1340 door de bestuurder van Genadedal ondertekend. Men beloofde bij het vernemen van het overlijden van een monnik of een clericus redditus dertig missen op te dragen en eeuwigdurend een jaargetijde te houden (1). Op 18 mei werd dezelfde overeenkomst gesloten met de monnialen van Gosnay (2) en in augustus 1398 met de monniken op het Kiel bij Antwerpen (3).

Vooraf in de 14° eeuw bekleedde Genadedal een vooraanstaande plaats in de Orde. Eerste getuigen daarvan zijn de verschillende nieuwe conventen, die de Brugse kartuis hielp initiëren.

Genadedal was zelf pas enkele jaren gesticht en nog verre van voltooid, toen reeds in 1328 een monnik uit haar midden aangeduid werd, om de voorbereidingen te treffen voor de oprichting van een nieuw kartuizerklooster : Koningsdal bij Gent. Symon van Willebaert, kanunnik van Sint-Donaas te Brugge zorgde voor de nodige dotaties (4). Het is niet onwaarschijnlijk dat hij bij zijn plan om een kartuis op te richten verschillende malen te rade is gegaan bij kartuizers uit zijn onmiddellijke omgeving : de monniken van Genadedal.

-
1. R.A.B., Cart., fol. Xiv^o : "pro quolibet professo de monachis duntaxat et clericis redditis ... semel faciemus post obitum cuiuslibet iam dictorum, cum de ipso percepimus, unum tricennarium defunctorum et anniversarium conventuale singulis annis."
 2. R.A.B., Cart., fol. Xiv^o.
 3. R.A.B., Cart., fol. XIIr^o.
 4. R. MAES, o.c., blz. 27 - 31.

Toen het plan voor een nieuwe stichting tot volle rijpheid gekomen was, werd dan ook begrijpelijkerwijze gedacht aan een initiator uit het Brugse convent. Michiel Celiau werd tot deze functie aangesteld en werd in 1328 prior in Koningsdal.

Ook in 1360 stond het Brugse huis één zijner monniken af voor de leiding van de nieuwe nederzetting te Luik. Vincentius, profes van Brugge, is daar aanvankelijk initiator geweest en van 1361 tot 1363 prior. Hij is te Luik in het prioraat opgevolgd door een andere professus van Brugge, namelijk Jacob van Liederkerke, die het Luikse huis drie jaar heeft bestuurd (1).

In 1376 is de prior van Genadedal, Frans du Bois, naar Doornik geroepen om daar een nieuwe stichting voor te bereiden. Hij was echter profes van de Grande Chartreuse. Of hij naar Doornik vergezeld is door conventualen van Brugge is niet bekend (2). Genadedal heeft de nieuwe stichting echter zoveel mogelijk geholpen. Zo leende zij aan het Doornikse convent een kelk en aan antiphonarium (3).

Naar Utrecht zijn eveneens één of meerdere kartuizers van Genadedal gekomen om daar in de negentiger jaren van de 14° eeuw de grondslag te leggen van het klooster Nieuw-

1. H.-J.-J. SCHOLTENS, o.c., in A.S.E.B., blz. 137 - 138.

2.-C. LE COUTEULX, o.c., deel VI, blz. 169 - 175;

-Maisons de l'Ordre des chartreux, deel II, blz. 229-230.

3. R.A.B., Cart., fol. XIr^o : "Item van onsen kelcke ende antiphonare die wi hebben gheleent onsen huus te Doorneke."

licht. In 1391 was Tydeman Grauwaert ontheven van het prioraat te Brugge. Het bestuur der Orde zond hem als rector naar Utrecht om de nieuwe mederzetting voor te bereiden. Toen Grauwaert in 1398 werd ontheven van het prioraat, heeft het generaal kapittel Dirk Bruyne, voorheen prior van Genadedal, tot zijn opvolger aangewezen. Hij heeft Nieuwlicht tot 1401 bestuurd (1).

Sprekende bewijzen van de belangrijkheid van het Brugse convent in de 14° eeuw zijn de benoemingen van 2 van zijn prioren tot visitator van de Provincie. De prior van Brugge fungeerde aldus driemaal in Gent.

Een eerste visitatie dateerde van 10 juli 1346 : Willem Buser, prior van Genadedal, en de prior van Geraardsbergen stemden erin toe dat Koningsdal goederen in cijns uitgaf (2). Bij de kloostervisitatie van 1350 moest dezelfde prior van Brugge en de prior van Antwerpen tussenkomen in het geschil dat gerezen was tussen de kartuizers en de weduwe van Willem van Vaernewijc (3). In 1369 werden de termini possessionum van Koningsdal vastgelegd door Paul Aernoud van Genadedal en de prior van de kartuis Fons Nostra (4).

Paul Aernoud is de laatste prior geweest, die de hoge functie van visitator heeft waargenomen. Tot 1497 zou geen enkele bestuurder van Genadedal nog een dergelijke op-

-
1. H.-J.-J. SCHOLTENS, De priors van het Kartuizerklooster Nieuwlicht bij Utrecht, in A.G.A.U., deel LIII, 1929, blz. 305 e.v.
 2. R. MAES, o.c., blz. 150, voetnoot nr. 1.
 3. R. MAES, o.c., blz. 150, voetnoot nr. 2.
 4. R. MAES, o.c., blz. 151, voetnoot nr. 1.

dracht krijgen ! Het Brugse convent had blijkbaar haar belangrijkheid verloren ten voordele van de kartuizen bij Gent en Antwerpen.

Het Westers Schisma, dat de eenheid in de kerk gedurende verscheidene jaren verbrak, liet ook in de kartuizerorde zijn nefaste invloed gelden. Tijdens het generaal kapittel dat in 1380 in de Grande Chartreuse plaats greep hadden de diffinitoren voorzichtig het voorstel geopperd dat elke prior inzake obediëntie de zijde zou kiezen van de bisschop, in wiens diocees zijn klooster gelegen was. De meeste afgevaardigden wálden hiermede niet instemmen. De aanhangers van de paus van Avignon, onder leiding van prior generaal vormden de meerderheid en hielden vast aan hun zienswijze. De minderheid, die het bij de paus van Rome hield, verliet het generaal kapittel. Aldus ontstond een scheuring in de Orde, die zou duren tot 1410. De Grande Chartreuse bleef het middelpunt van de Franse en Spaanse kloosters, die Clementijns gezind waren. De Italiaanse, Duitse en Engelse kloosters die trouw bleven aan Urbanus VI, vormden een eigen bestuur, waarvan de zetel eerst gevestigd was in Italië en vanaf 1391 te Seitz in Oostenrijk (1).

De Nederlandse kloosters werden het voorwerp van een felle strijd tussen Clementijnen en Urbanisten. Zoals de meeste kartuizen alhier, bleven aanvankelijk de Brugse con-

1. C. LE COUTEULX, o.c., deel VI, blz. 248 - 250.

ventualen trouw aan de paus van Rome. Ook Filips de Stoute zou zich in de twisten mengen. Reeds in 1389 had deze een grote druk op de kloosters in Vlaanderen uitgeoefend om de zijde der Clementijnen te kiezen. In 1393 stelde hij nieuwe pogingen in het werk om zijn plannen door te drijven. Talrijke kartuizers van de kloosters in Vlaanderen en Henegouwen weken in die tijd uit naar de conventen van Luik en Keulen (1).

De strenge maatregel van de hertog om twaalf monniken van Genadedal onder gewapende geleide naar het Kiel over te brengen, getuigt van de ijver waarmee de Brugse conventualen de Urbanistische zijde voorstonden (2). De druk van de hertog en de aanstelling van de Clementijn Herman Clincke tot prior van Genadedal zouden de Brugse kartuizers eindelijk aan de zijde van de Grande Chartreuse scharen.

Pas in 1410 werd de eenheid in de Kerk hersteld en de verdeeldheid in de kartuizerorde ongedaan gemaakt. In 1411 besloot het eerste generaal kapittel, dat na de hereniging werd belegd, de Picardische provincie te verdelen omwille van haar uitgestrektheid en het taalverschil tussen de Franse en Nederlandse conventen. De kloosters van Herne, Brugge, Kiel, Gent, Zelem, Geraardsbergen, Geertruidenberg, Luik en het monnialenconvent bij Brugge werden gegroepeerd in een nieuwe provincie, die Picardia remotior of Teutoonse provincie werd

1. C. LE COUTEULX, o.c., deel VI, blz. 48 e.v.
2. Cfr. blz. lll - llz.

genoemd (1).

De band tussen de Vlaamse conventen zou op deze wijze nog verstevigd worden. In 1417 zou de prior van de Brugse kartuis daarenboven nog twee gebedsassociaties ondertekenen met andere conventen van de provincie. Een eerste met de Gentse kartuis (2) en een tweede overeenkomst met de monnialen van Brugge (3). In 1430 werd nog een gemeenschap van gebeden gesloten met de Augustijnerabdij van de Eechoute te Brugge (4).

Een dergelijke overeenkomst was reeds eerder gesloten geweest met een abdij, die niet tot de Orde behoorde : in 1337 wist Jan de Backere een gebedsassociatie te sluiten met de benediktijnerabdij van Sint-Andries (5).

Meer dan een eeuw was het geleden dat een prior van Genadedal een bijzondere functie vervulde in het bestuur

-
1. C. LE COUTEULX, *o.c.*, deel VII, blz. 302.
 2. R.A.B., Cart., fol. XIIv° : "... domino Theodorico Brune totique conventui domus Vallis gratiae iuxta Brugis ... frater Goswinus de Beeka prior totusque conventus domus Vallis regalis ... associationem inter domos nostri ordinis".
 3. R.A.B., Cart., fol. XIIr° : "... Theodorico Brune, priori, ... Soror Maria sbos, priorissa, ... ac dies obitus eius [=monachi] signabitur in kalendario ...".
 4. R.A.B., Cart., fol. XIIv° : "fratri Henrico, priori totique conventui Domus Vallis gratiae, prope Brugis, .. Antonius, ... prior, totusque conventus monasterii S. Bartolomaei de Eechoute, in Brugis, ... associationem habemus ... signandum est dies obitus in kalendario ...".
 5. R.A.B., Cart., fol. XIIr° : "Ordinamus quod cum nobis denunciatum fuerit quemquam vestrum monachum, conversum sive redditum, de medio fuisse sublatum, tabula pulsabitur et postea campana et fiet pro eo officium, ipso die, si commode fieri poterit, alioquin de proximo sequenti, et tricennarium cum prebenda ... eius anniversarium annotabitur in kalendario."

der Orde. In 1495 stelde de Grande Chartreuse Maarten Adornes aan tot convisitator van de Teutonische provincie en in 1497 verwisselde hij deze functie met die van visitator. Wegens zijn ziekelijk gestel verkreeg hij in 1507 misericordia (1). Nog tweemaal zou de prior van de Brugse kartuizers tot convisitator aangesteld worden. In 1524 viel deze benoeming te beurt aan Cornelis Clerx, die tot zijn dood het ambt zou bekleden (2). Jan Mesdach, zijn opvolger als bestuurder van Genadedal, nam na hem in 1528 de functie van convisitator waar (3).

+

+ +

Reeds vanaf haar stichting begunstigde het Brugse stadsbestuur daadwerkelijk de kartuis (4). Ook in latere tijden zou de stad verschillende malen financiële hulp bieden aan Genadedal. Toen in 1426 bijvoorbeeld een nieuw pand moest gebouwd worden, gaf de stad hen 300 p. par. om de kosten te helpen lenigen (5).

1. A. RAISSIUS, o.c., blz. 143.

2. A. RAISSIUS, o.c., blz. 144.

3. A. RAISSIUS, o.c., blz. 144.

4. Cfr. blz. 57.

5. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel V, blz. 46, rekening 1426-1427, fol. 83, nr. 9: "Ghegheven den prior ende couvente vanden chaertreusen bi Brugghe te hulpen den weerke dat zy doen maken van eenen nieuwen ommehanghe int vorseide cloostere in aelmoessene III^c lb."

Verschillende malen treft men in de Brugse stadsrekeningen getuigen van de aantrekkingskracht, die Genadedal uitoefende op het gewone volk. Nu eens trokken de mensen naar de kartuis om God te danken, dan weer om hulp af te smeken in harde tijden.

Toen op 7 januari 1411 het huwelijk ingezegend werd van Filips van Bourgondië met Isabella van Castilië trok een processie naar de kartuis, alwaar twee sermoenen gegeven werden (1).

De jaren 1479 en 1480 waren ramspoedig. Een hongersnood trof de omstreken van Brugge. De stad had grote opslagplaatsen gebouwd en verkocht levensmiddelen aan verminderde prijzen. Voor velen was hun godsvrucht de laatste hoop in hun diepe ellende. Het stadsbestuur vroeg verschillende conventen, waaronder Genadedal, "dat zi bidden zouden omme ghetidich weder" (2)

Op 22 augustus 1480 vroeg men aan de kloosters van de Jacobijnessen, Sint-Trudo en Genadedal dat zij dagelijks

-
1. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel IV, blz. 514, rekening 1429-1430, fol. 71, nr. 10: "Item ghegheven van II sermoenen ghedaen ten sChaertreusen als men daer dede processie generael VI s. VIII d. gr."
 2. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel VI, blz. 198, rekening 1480-1481, fol. 90, nr. 5: "Ghesonden ter Does, t Sartreuserinnen ende t Sint Andries te kennen ghevende dat zi bidden zouden omme ghetidich weder. Item ghesonden t Sint Truden ten Jacopinnessen ende t Satruesen".

processie zouden doen om toch maar beter weer te krijgen (1).

Maria van Bourgondië moet in onze gewesten een zeer geliefde figuur geweest zijn. Toen zij einde februari 1482 verongelukte, bestormde men de hemel met gebeden. In de abdijen van Zoetedale, Spermalie, Genadedal, Sint-Trudo, Sint-Katelijne en bij de Jacobijnessen zou men herhaaldelijk: "processie draghen ende bidden voor de ghesondichede van onzer prinsesse" (2). Op 26 maart, daags vóór haar dood, trokken de mensen met de Heilig Bloed naar de kerk tuis en smeekten God om bijstand (3).

Deze enkele voorbeelden mogen een aanwijzing zijn van de - locale - invloed, die Genadedal uitoefende op het gelovige volk.

+

+ +

-
1. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel VI, blz 198, rekening 1480-1481, fol. 90 nr.5: "Item XXII in ougst ghesonden t Sartuesen, ten Jacopinnessen ende t Sint Truden dat zy processie draghen zouden daghelicx voor ghetidich weder".
 2. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel VI, blz. 217, rekening 1481-1482, fol. 67v°, nr.2.
 3. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, o.c., deel VI, blz. 217, rekening 1481-1482, fol. 160, nr. 4: "Item XXVI in maerte ghedreghen een solempnele processie generaele ten Sartuesen metten waerden helighen Bloede, omme Gode te biddene voor de ghesondichede van onser harde gheduchter vrouwe ende prinsesse, die zeer cranc was".

EPILOOG:DE VERWOESTING VAN GENADEDAL

De gevreesde bloedplakkaten en de vele vervolgingen hadden bij de hervormingsgezinde burgers grote misnoegdheid verwekt. Toen in mei 1568 de Opstand losbrak waren velen bereid tot het kamp van Willem de Zwijger toe te treden.

Een golf van terreur raasde over Vlaanderen en vele geestelijke instellingen werden verwoest of geplunderd.

In 1573 waren de troebelen rond Brugge zodanig toegenomen dat de prior van plan was de kartuis te verlaten en naar haar refugie in de Jeruzalamkerk te trekken⁽¹⁾. Hij keerde echter op zijn beslissing terug, niettegenstaande in de volgende jaren den trouble enden oorloghen vanden lande bleven voortduren⁽²⁾.

Nu eens had het Brugse stadsbestuur aan de zijde van de geuzen gestaan, dan weer was zij voorvechter van Filips II.

1. Dit blijkt uit een proces dat gevoerd werd met de eigenaars van deze kerk:

Cfr. R.A.B., Cart., fol. CCCCLXI.

2. R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 154v°, rekening 1-10-1574 tot 31-9-1575: "Item noch ontfaen... guet cause vanden trouble ende oorloghen vanden landen". [12]

Begin 1578 werden zij echter definitief hervormingsgezind. Meteen ontstond de gewettigde vrees voor een belegering van Juan van Oostenrijk (1). Zo vlug mogelijk moesten verdedigingsmaatregelen getroffen worden. Op 11 februari 1578 kreeg Pieter Pourbus de opdracht om de nodige schikkingen te treffen, die de veiligheid van Brugge moesten waarborgen. Nauwgezet onderzocht hij de verschillende mogelijkheden en vatte uiteindelijk het fataal plan op alle bruggehoofden en dammen op te blazen en de ganse streek rond Brugge onder water te zetten. Vanzelfsprekend moesten alle gebouwen, die dicht genoeg bij de stadswallen lagen om een geschikt aanvalsbasis voor de vijand te vormen, afgebroken worden (2).

Op 29 maart besliste de stadsmagistraat de kerk van Sint-Katharina, het klooster van de Rode Zusters en de Sint-Magdalenalaprozerij af te breken (3).

Een nieuwe maatregel werd op 9 april 1578 getroffen. Ditmaal gold het de gebouwen buiten de Sint-Kruispoort. Genadedal moest aldus met de grond gelijk gemaakt worden. De

-
1. Lang hebben vele auteurs gemeend dat Brugge vreesde voor een belegering van de Gentenaar Rychove. De Schrevel toonde echter aan dat het hier ging om Juan van Oostenrijk. A.-C. DE SCHREVEL, Rectifications Historiques, in A.S.E.B., deel LXVI, 1923, blz. 215 - 248.
 2. L. GILLIOTS-VAN SEVEREN, Pièces inédits sur la réforme de Bruges, in La Flandre, 1869-1870, blz. 254 - 270.
 3. A.-C. DE SCHREVEL, Recueil de documents relatifs aux troubles religieux en Flandre (1577-1584), deel I, Brugge, 1921, blz. 251, nr. 96.

prior mocht echter het grootste gedeelte van de bezittingen te gelde maken (1). Voor het convent waren omstreeks Basen de omstandigheden zo droevig dat de Grande Chartreuse moest volstaan met enkele woorden van troost en bemoediging (2).

Al het ijzer, hout, lood en stenen werden verkocht en de juwelen en kerkornamenten meegebracht naar de Jeruzalemkerk (3).

Dat het stadsbestuur er niet om te doen was alleen maar de katholieke instellingen op te ruimen, blijkt duidelijk door het besluit ook het kasteel van Marcus Laurentius, de zeer invloedrijke heer van Watervliet, af te breken (4).

-
1. S.A.B., Secrete Resolutieboeken, a° 1578, fol. 124v°.
 2. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 145v° : "Priori domus Brugis non fit misericordia, cui et suo desolato conventui intime compatiētes eosdem rogamus ut Domini visitationem patienter ferant."
 - 3.-P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 144v° : "Monasterium quoque Cartusiae Brugensis funditus eversum fuit ex mandato senatus quod moeniis civitatis adiecerat. Poterat tamen Prior vendere vel aportare materialia. Conventuales se in civitatem receperunt ad Jerusalem, in qua ius hospitii habebant ex legatione D. Adournes."
 - S. VAN MALE, Lamentatie, blz. 16 : "Dat Sartrusenklooster, neffens Brugghe; de kercke, de capellen, panden, cellen met alle heure costelycke glase veinsteren syn alle ghebroken met alle de andere woonsten van den leecke broeders, binnenhuysen, ende al dat in t bevanck stont vanden voornoemden cloostere alle gheruyneert ende ommege worpen, maar alleene de juweelen ende ornamenten van der kercke ende oock mede ysere mottael, houdt, steen ende loot ende alle de materiaelen die aldaer waren, syn ghebleven ende aldaer ghelaten inden handen van den pater ende broeders vanden couvente aldaer, dewelcke religieusensyn ghegaen met der woonste tot Jerusalem binnen der stede van Brugghe. Godts benedictie sy met heurlieder in alle tyde."
 4. A.-C. DE SCHREVEL, Receuil de documents relatifs aux troubles religieux en Flandre (1577-1584), deel II, 1924, blz. 293, nr. 367.

Over het verblijf van de kartuizers in de Jeruzalemkerk zijn geen gegevens bewaard. Naar het schijnt zou Jan van Ieper voor de stadsmagistraten zijn geloof afgezworen hebben, doch dat valt sterk te betwijfelen (1).

In 1580 eindigde nu echter volkomen het bestaan van Genadedal te Sint-Kruis : de enkele nog overgebleven monniken hadden hun prior verloren. Jan van Ieper was naar Gent gevlucht om er samen te leven met een afvallige non (2).

In 1584 werd Brugge weer aan de zijde van Spanje gebracht; Het generaal kapittel gaf de visitators de opdracht Brugge opnieuw van een prior en officiales te voorzien. Op 22 mei, na een onderbreking van meer dan 4 jaar,

-
1. C. CUSTIS, Jaerboecken der stadt Brugge, deel III, Brugge, 1765, blz. 83.

Volgens deze bron ging de prior naar het stadsbestuur. Zo volgt het relaas : "Vermits hy voor alle werck zijn priestendom moest afzweeren, hadde hy dit nauwelijckx volbracht, of hy wierd met eene zo grauwsaeme pyne overvallen ... dat hij korts daer naer overleden is."

De schrijver vertelt dat hij door de duivel in de leden vastgegrepen werd.

Geen enkele auteur, geen enkele bron maakt melding dat Jan Van Ieper zijn geloof zou afgezworen hebben. Het is daarenboven moeilijk aan te nemen dat Van Winckel in zijn korte kroniek dat niet zou geschreven hebben, was dit gebeurd.

Jan van Ieper is volgens hem het grootste schandaal, dat er bestaan heeft. Het ware een dankbaar detail geweest om er dat nog aan toe te voegen, indien Jan van Ieper werkelijk deze daad zou gesteld hebben.

2. Cfr. blz. 183 - 184.

kreeg de kartuis weerom een leiding : Hercules van Winckel werd tot prior aangesteld (1). Hij was een profes van Scheut en trok nadien naar Sint-Maartensbos (2).

In 1608 verleende aartshertog Albrecht de monniken de toelating zich in het Obrechtshospitaal te vestigen (3). In 1635 bouwde men er een gans nieuw klooster op (4) en Genadedal bleef verder bestaan tot 1783, toen het als "onnuttige instelling" afgeschaft werd door Jozef II (5).

+
+ +

-
1. P. DE WAL, o.c., deel II, fol. 159r° : "Capitulum generale in alma Cartusia celebratum die 29 Aprilis 1584. In ordinatione Provinciae nihil aliud habetur, quam quod domi Brugis providebunt visitatores de Priore ceterisque officialibus, cum civitas Brugensis fuerit reducta ad obedientiam Romanae Ecclesiae. Quod paulo post accidit 22 Maii, quare reddita civitate D. Hercules professus hujus domus ex priore Sylvae S. Martini institutus est ibidem Prior."
 2. A. PIL, o.c., blz. 350.
 3. -R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 7714 (copies van amortisatieakten)
-A. SANDERUS, o.c., deel II, blz. 102.
 4. A. SANDERUS, o.c., blz. 102.
 5. Cfr. copie daarvan in R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 2344.

S A M E N V A T T I N G .

Nadat enkel mensen van hogere sociale stand het plan hadden opgevat een convent in de nabijheid van Brugge te funderen en te doteren, viel hun keuze op een kartuis. Zij verwittigden de prior generaal, die de priors van de kloosters nabij Sint-Omaars en Valencijn tot initiatores aanstelde. Nadat deze ter plaatse konden vaststellen dat alle voorwaarden, door de Orde geëist, konden vervuld worden, gaven zij in de eerste week na Allerheiligen van 1318 de nieuwe stichting de naam : "Genadedal" en stelden Jan van Maldegem tot eerste prior aan. Samen met twee andere monniken beijverde deze zich om zo spoedig mogelijk het bestaan van de nieuwe kartuis juridisch te regelen. In die zin werd een overeenkomst gemaakt met het kapittel van Sint-Donaas en met de bisschop van Doornik terwijl de graaf hun fundatiegoederen amortiseerde. Een ernstige poging werd gedaan om de materiële toestand te verbeteren teneinde zo vlug mogelijk Genadedal met het vereiste aantal conventualen te kunnen bevolken. Toen Jan van Maldegem in 1324 afstand deed van het prioraat, telde zijn convent een prior en tien kloosterlingen.

Vooraf in de veertiende eeuw nam de domeinuit-

breiding grote vormen aan. In de belangrijke periode 1349 - 1370 werden een uitzonderlijk aantal schenkingen en aankopen genoteerd. Zeer vroeg reeds ging de voorkeur naar het uitgeven van bezittingen in renten, pachten en cijns. Oorspronkelijk moesten de schuldenaars op welbepaalde tijdstippen van het jaar een zeker bedrag aan de ontvanger uitkeren.

Tegen het einde van de veertiende eeuw hadden de monniken van de Brugse kartuis af te rekenen met verschillende moeilijkheden, doch de grote amortisatie van 1398 was een stap naar een zekere welstand.

Te oordelen naar de documenten is die welstand in de loop van de vijftiende eeuw blijven aanhouden. Slechts tweemaal in deze jaren waren er moeilijkheden : ten tijde van de Sint-Elisabethsvloed (1404) en tengevolge van de hoge taksen, die Karel de Stoute het convent oplegde (1477).

De vele belastingen in de zestiende eeuw, de "ramspoedige" brand in 1552, de verminderingen van de geldwaarde en de woeelige tijden in de tweede helft van de zestiende eeuw hebben Genadedal tenslotte financieel ondermijnd.

Door een reeks van schenkingen, door weldoeners van verschillende standen verleend, aankopen en ruilingen had het kloosters nochtans een uitgestrekt domein verkregen en waren de ontvangsten van pachten en renten aanzienlijk geweest.

Aangaande de kloosterbouw zijn de gegevens miniem. Gelukkig heeft Marcus Gheeraert op zijn kaart ook de kartruis afgebeeld. Zodoende kan men zich een juiste idee vormen van de rangschikking van de gebouwen, hun functie en afmetingen.

Meestal konden de bewoners van Genadedal een bestuurder uit eigen midden laten aanstellen. Opvallend is dat juist in de periode dat het generaal kapittel geen prior van Brugge tot een belangrijke functie in de Provincie aanstelde, herhaaldelijk vreemde monniken tot het prioraat van Genadedal werden geroepen.

Zelden oefendende officiales lange tijd hun ambt uit, terwijl zij meestal verschillende functies naeen bekleedden. Het mocht uitzonderlijk heten wanneer een prior werd benoemd, die voorheen niet het ambt van procurator had waargenomen.

Gemiddeld telde Genadedal twaalf à dertien monniken en enkele conversen en donaten. Verschillende onder hen waren uit een hogere stand afkomstig. Ook oefende de kartuis een zekere aantrekkingskracht uit op jongelieden met een universitaire vorming. Sporadisch werden inlichtingen aangetroffen, die op mislukte roepingen wijzen.

Na de opheffing van de kartuizen in Engeland, nam Genadedal veel uitgeweken conventualen op. In normale tijden waren echter de hospites eerder zeldzaam.

De Brugse kartuis heeft een niet onbelangrijke bijdrage geleverd bij het copiëren van gezochte werken. In de moeilijke jaren van haar stichting zocht zij in dit copiëren een bron van inkomsten. Verschillende malen treft men ook getuigenissen aan van een ontwikkeld geestesleven. De uitstraling van Genadedal was gevoelig merkbaar in de periode van het humanisme, dat haar zelfs op de rand van het protestantisme bracht.

Vooraf in de veertiende en in de eerste helft van de zestiende eeuw bekleedde de kartuis een belangrijke plaats in de Picardische en later de Teutonische provincie. Door verschillende gebedsassociaties smeedde zij een band met andere conventen van de Orde en met enkele kloosters in Brugge.

In de gunst van het Brugse stadsbestuur was Genadedal ook in staat een zekere invloed uit te oefenen op het godsdienstig leven van het gewone volk.

Een besluit van 9 april 1578 maakte een einde aan het bestaan van Genadedal te Sint-Kruis. De monniken zochten een onderkomen in de Jeruzalemkerk. Haar zin voor eenzaamheid en beschouwing ging er verloren en de apostasie van hun prior was het definitieve einde van de kartuis te Sint-Kruis.

Genadedal heeft in die 260 jaar geen uitzonderlijke geesten voortgebracht, en haar invloed is nooit zo omvangrijk geweest als die van de huizen bij Herne en Antwerpen, zij volgde alleen maar de oude kartuizertraditie en dat vormt tenslotte haar grootste waarde.

BIJLAGE I :

Brugge 5 december 1318.

Charter, gegeven door de prior van Genadedal aan het kapittel van Sint-Donaas, waarbij een copie wordt gegeven van de akten, die tot de stichting van de Brugse kartuis hebben bijgedragen.

Origineel : Archief van het Bisdom te Brugge, C nr. 372.

Op perkament met groot ogivaal zegel, iets geschonden.
Afmetingen : 0.212 m. hoog, 0.353 m. breed en
onderaan een plooi van 0.012 m.

Universis presentes litteras inspecturis, frater Johannes de Maldinghem, primus prior Vallis gratie iuxta Brugis Ordinis Cartusiensis, et frater Johannes, dictus Adam, vicarius, ac frater Lambertus, dictus Clericus, procurator, monachi dicti Ordinis professi, facientes conventum primum in dicto loco, salutem et orationum suffragium salutare. Cum venerabiles patres et patroni nostri Decanus et Capitulum Sancti Donatiani in Brugis, ratione conventionis et pactionis, quas cum ipsis fecimus propter ius patronatus, quod habunt in nostro loco predicto, petierint a nobis copiam litterarum, quas habemus de origine nostra et institutione ex parte Capituli generalis nostri cartusiensis Ordinis, nos dictis patronis nostris in Christo carissimis quibus grati et benevoli debemus in omnibus semper esse, copiam litterarum, quas ab Ordine nostro recepimus, contulimus in hec verba :

Universis presentes litteras visuris, frater Robertus beate Marie de Macourt, iuxta Valencenas, et frater Guido Beate Marie Vallis Sancte Aldegundis, iuxta Sanctum Audomarum, priores Ordinis cartusiensis, salutem et orationum suffragium salutare. Notum facimus tenore presentium nos recepisse patentes reverendi patris nostri in Christo Domini prioris Cartusie litteras in hec verba : Venerabilibus et religiosis ac dilectis in Christo fratribus suis Sancte Aldegundis, iuxta Sanctum Audomarum, et de Macour, iuxta Valencenas, prioribus cartusiensis Ordinis, frater Aymo,

prior cartusie, salutem et spiritum consilii in agendis. Cum multe valentes, honorabiles et potentes persone divinitus inspirate de villa de Brugis proposuerint iam diu ac ⁽¹⁾ presentaverint se velle fundare, dotare et edificare unam domum conventualem nostri Ordinis, in qua pro animis dictarum personarum et omnium antecessorum et successorum suorum, ~~et aliis presentium~~ amicorum et benefactorum omniumque, qui ibidem Deo servierint et qui eis in presenti vel in postero benefecerint, servatur devote Deo sub habitu et professione atque institutis Ordinis nostri per unum priorem nostri Ordinis et duodecim monachis cum conversis et redditis et aliis personis necessariis, secundum quod in nostro Ordine fieri communiter consueverit. Nos, gratias agentes Deo, qui dictis venerabilibus personis predictam devotionem et bonam voluntatem erga nostrum Ordinem misericorditer et salubriter inspiravit ad honorem suum, quo tamen non indiget, et ad salutem multarum animarum, prout presumendum est et sperandum, pieque devotioni predictarum venerabilium personarum pio concurrentes assensu, vobis concedimus et etiam iniungimus auctoritate Capituli generalis nostri Ordinis, qua fungimus super annum, quatinus, visis presentibus, ... ⁽²⁾ bono, modo ad dictam villam de Brugis, una cum domino Johanne, procuratore Sancte Aldegundis, personaliter accedatis, et, gratias agentes ex parte nostra et totius Ordinis, predictis venerabilibus personis, qui, per suas eleemosinas, quas Dei et Ordini offerunt et presentarunt, fundare, dotare et edificare volunt domum predictam nostri Ordinis, ut superius est expressum. Damusque vobis potestatem et speciale mandatum, per has patentes litteras, auctoritate predicta, ut possitis recipere ea, que vobis pro dicta edificatione dare voluerint, si tamen possint sufficere ad sustentationem prioris et conventus nostri Ordinis, sicut supra dictum est, salva Ordinis honestate ac etiam libertate.

1. In de oorkonde : iam diu est ac

2. Twee woorden niet te lezen.

Supplicamus etiam humiliter illustribus viris atque magnificis principibus, Domino videlicet Roberto, Nobili Comiti Flandrensi, et heredibus suis atque omnibus aliis, quorum interest vel intererit, ut in predicta edificatione, fundatione et dotatione atque exemptione et libertate seu amortizatione domus predictae se exhibeant erga dictos devotos et erga nostrum modicum Ordinem favorabiles et benignos, ut per bona temporalia, quae predictae domui fecerint, mereantur apud Deum omnium bonorum spiritualium quae in dicta domo et in toto Ordine nostro fiant esse participes et consortes in vita presenti et in morte. In quorum omnium premissorum robur et testimonium presentem litteram sigillo maiorem domus nostrae, quo in maioribus negotiis uti modo et alio etiam minori quo ceteras fungimus, duximus sigillandam et omnibus quorum interest destinandam et vestris manibus presentandam. Datum anno Domini millesimo trecentesimo octavodecimo, mense octobris. Concedimus etiam auctoritate predicta quod possitis hac vice providere dictae domui de priore, qui possit sibi assumere duos monachos vel etiam quotquot voluerit, usque ad duodecim, tempore opportuno, cum spe tricennarii eos a capitulo concedendi, si ibidem perseveraverint ad Ordinis voluntatem. Nos igitur fratres Robertus et Guido, priores antedicti, ad villam de Brugis in Flandriam personaliter decedentes auctoritate et mandato dictarum litterarum, recepimus de manu Johannis de Coukelare, clerici, unam partem terre, sitam iuxta villam de Brugis in parochia Sanctae Crucis, qui Colstic dicebatur, in presentia magistri Johannis, publici notarii, et presente principaliter reverendo patre in Christo Domino Johanne, priore Montis Dei nostri Ordinis Cartusienensis, ac aliorum testium ob hoc specialiter convocatorum, et rogatorum, prout in quodam instrumento publico super hoc, a dicto notario publico confecto, plenius continetur.

Ipsi loco novum nomen imposuimus Vallem gratiae nominantes et, communicato proborum virorum consilio, virtute predictae litterae in

nomine Dei Omnipotentis et auctoritate Summi Pontificis et Capituli generalis nostri Ordinis cartusisiensis, ordinavimus, providemus et prefecimus ibidem priorem virum religiosum, videlicet Dominum Johannem de Maldingham, monachum domus Vallis Sancte Aldegundis, iuxta Sanctum Audomarum, nostri Ordinis et professum.

In quorum omnium testimonium et munimen presentibus litteris nostris patentibus sigilla domorum nostrarum predictarum duximus apponenda. Datum anno M^oCCC^oXVIII^o in octavis Omnium Sanctorum. Et nos prior et conventus Vallis gratie, iuxta Brugis, antedicti, in testimonium omnium et singulorum premissorum presentibus litteris sigillum nostrum de domo nostra predicta duximus apponendum. Datum anno Domini M^oCCC^oXVIII^o in crastino Beati Nicolai, mense decembri.

BIJLAGE II :

12 april 1319.

Akte waarbij Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen, enkele terreinen amortiseert in de parochie Sint-Kruis gelegen, teneinde de ontwikkeling van de jonge kartuis te bevorderen.

- A. Origineel : op perkament. Het zegel is verloren gegaan.
afmetingen : 0,311 m. breed en 0,296 m. lang.
R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 7461
Het woord "nono" van de datum kon teruggevonden worden, dank zij een copie van het charter.
- B. Afschrift : R.A.B., f. Kart., Blauw nr. 7719.
XVIIe eeuw.

Universis Christi fidelibus presens scriptum visuris et audituris
Robertus, comes Flandrie, salutem in Domino sempiternam.
Cum nos tam a pluribus oppidanis ville nostre Brugensis quam a
pluribus aliis probis viris, multum a nobis dilectis, fuisset
multipliciter et cum magna instantia requisiti, ut nos quasdam pe-
tias terre hic inferius nominatas, ad fundandum in eis quemdam
prioratum sue quondam domum Ordinis cartusiensis, que Vallis gratie
nominetur, amortizare vellemus, videlicet unam petiam terre jacen-
tem in parochia Sancte Crucis brugensis infra scabinatum dicte
ville, que vulgariter Coelstic nuncupatur, que petia continet unum
bonerium terre, cum centum virgis, parvum plus vel minus, quam con-
tulit dicto Ordini Joannes de Cokelers, clericus; item quasdam alias
petias terre continentes tria boneria, parvum plus vel minus, con-
tinuas petie terre supradicte, que quondam fuerunt Andree de Hove,
habentes in circonferentia ex parte orientali pratum decanatus
Sancti Donatiani Brugensis, ex parte meridionali terram Guillelmi
de Reepere et nomine Peesteens, ex parte occidentali terram
Guillelmi de Callere et ex parte septentrionali pratum prepositum
Santi Donatiani predicti, nos, volentes et etiam appetentes cultum
divinum in Ordine predicta augmentari, intuitu pietatis et ob reme-
dium anime nostre et predecessorum nostrorum, prefatas petias terre

predicto Ordini ad construendum in eis unum prioratum seu unam domum Ordinis cartusiensis predicti, qui Vallis gratie, ut premititur, nominetur, concessimus, concedimus et amortizamus, volumus quod in perpetuum esse concessas et amortizatas, salva tamen et remanente nobis heredibus et successoribus nostris comitibus Flandrie in dictis petiis et locis ubique omnimodo iusticia, preterquam in sola mensura terre dictarum petiarum vel circiter, videlicet ea in qua capellam et cymitarium sua statuerint et construxerint, que ob venerationem servitii divini seu ceremoniarum aut consecrationis earundem, ab iusticia nostra exempta esse volumus et censemus. In quorum omnium testimonium et munimen presentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Actum apud Donze duodecimo die mensis Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo decimo [nono].

BIJLAGE III :

Verhaal van de laatste jaren (1580-1584) van het convent. In dit verhaal wordt tevens de verdere levensloop van de laatste prior van de kartuis buiten Brugge verteld.
R.A.B., f. "Découvertes", nr. 257, fol. 166vo.

Intermittuntur hic anni XV^oLXXX usque ad XXV^o^{caicj} Maii anni LXXXIIIIⁱ
quibus temporibus regnarunt heretici ac hostes S^e matris nostre
ecclesie, fœventibus hoc impium regnum nunc Willielmo de
Nassouwen, nunc duce Alensonio, regis Francorum fratre, nunc
ipsis Gandensibus, qui hanc subdole invaserant civitatem, consti-
tuentes senatum partim de infœrnis populi, partim ex iis quos
noverant fidei catholice infestissimos. Qui statim in initio sui
regni, imo per totum tempus eiusdem, cunctas Ecclesias, locaque
sacra tam extra quam intra civitatem devasterunt, nonnullaque
funditus demoliti sunt, fundentes eorum materialia in direptionem
et predam omnium. Singularis tamen gratia quibusdam prelati fieri
videbatur, si quando ipsis promittebatur proprium monasterium et
eiusdem materialia divendere : quod illis quibuscumque superio-
ribus honori non dabatur, quandoquidem ex hoc aliquo modo mutuus
inter se consensus suspicabatur contra dictum Pauli dicentis : "
Nolite trahere cum infideli". Et revera, quicumque tales fuerunt,
aut omnino nihil aut parum saltem ex hisce inde prefecerunt, imo

quibusdam iidem magna fuerunt occasio et quodammodo stimuli ad iniquitatem seu ad impietatem. Quot liquide (proh dolor) de predecessore nostro constat, qui multis annis, ut ex precedentibus liquet computationibus, huic domui prefuit.

Is enim, dum ex devendito monasterio, et ex omnibus clenodiis tam aureis quam argenteis, imo ex tota et integra suppellectili (nihil plane suis relinquens posteris, ac si vestigium numquam fuisset familie (?) olim tam celebris perquam totum belgium divulgatum) necnon et ex multis terris alienatis, incrassatus, impinguatus, dilatatus (quia de fabro equorum ortum sumpserat) dereliquit Deum factorem suum, a quo et recessit ⁽¹⁾ iungens se infidelium turmis, quarum authoritate matrimonium (ut ita dicam) contraxit cum quadam nonna monasterii van Nieuwenbosch non longe ab urbe Gandensi (dicta Elisabeth vander Beken).

Ex cuius horribili interitu facile dignoscitur sevens Dei ira, iudiciumque metuendum, quod sic uti hominem evadere non potuit. Feria nempe 3^a post dominicam, qua matrimonium contraxit, (hoc est qua sue perfidie ac impudicissimi animi edidit testimonium, quia extra ecclesiam matrimonium nullum dignoscitur) in gravem incidit infirmitatem, cui sequenti feria sexta rigida subsequuta est mors, ac presentatus est ante tribunal Christi cuius crucem et vulnera (humane salutis insignia) dum viveret abhorruit, imo semel amplexa turpiter contempsit, factaque sunt ei terribilia et ad iudicium (uti videntur) que verum in Christi fide et lege perseverantibus sunt ad medelam salutis eterne. Interim domus hec iniuriam et noxiam summam patitur,

1. Cf. Deut., XXXII, 15.

veluti omni ope destituta, necnon et ere alicu^[sic] gravata, quam
Dominus Deus sua miseratione consolari dignetur, nobisque ac pos-
teris nostris dare mentem sanio^{rem}, quatenus tam in prosperis
quam in adversis nullis succumbamus temptationibus, quoniam
potius gratia divina stabiliti perseveremus in omni opere bono
usque ad diem adventus Christi Jhesu, qui est in secula benedic-
tus. Amen.

BIJLAGE IV :

Situering van de verschillende dorpen, waarin Genadedal be-
zittingen had (1) :

Plaats	Provincie	Arrond.	Kanton	afstand van Brugge
Aardenburg	Zeeuws-Vl.(Ned.)			23 km.
Assebroek	West-Vl.	Brugge	Brugge	5 km.
Axel	Zeeuws-Vl. (Ned.)			20 km.
Beermem	West-Vl.	Brugge	Brugge	13 km.
Bredene	West-Vl.	Oostende	Oostende	21 km.
Brugge	West-Vl.			
Damme	West-Vl.	Brugge	Brugge	6 $\frac{1}{2}$ km.
Dudzele	West-Vl.	Brugge	Brugge	8 $\frac{1}{2}$ km.
Eernegem	West-Vl.	Oostende	Gistel	20 $\frac{1}{2}$ km.
Gistel	West-Vl.	Oostende	Gistel	20 km.
Handzame	West-Vl.	Diksmuide	Torhout	21 km.
Heist	West-Vl.	Brugge	Brugge	18 km.
Houtave	West-Vl.	Brugge	Brugge	11 km.
Hoeke	West-Vl.	Brugge	Brugge	11 $\frac{1}{2}$ km.
Ichtegem	West-Vl.	Oostende	Torhout	17 $\frac{1}{2}$ km.
Ijzendijke	Zeeuws-Vl.(Ned.)			20 km.
Jabbeke	West-Vl.	Brugge	Brugge	11 km.
Koolkerke	West-Vl.	Brugge	Brugge	4 $\frac{1}{2}$ km.
Klemskerke	West-Vl.	Oostende	Brugge	16 $\frac{1}{2}$ km.
Keiem	West-Vl.	Diksmuide	Nieuwpoort	45 km.
Koekelare	West-Vl.	Diksmuide	Torhout	25 km.
Lapscheure	West-Vl.	Brugge	Brugge	13 $\frac{1}{2}$ km.
Lichtervelde	West-Vl.	Roeselare	Torhout	27 km.
Leffinge	West-Vl.	Oostende	Gistel	23 km.
Leke	West-Vl.	Diksmuide	Gistel	19 km.
Loppem	West-Vl.	Brugge	Brugge	7 km.
Moerkerke	West-Vl.	Brugge	Brugge	10 km.
Moere	West-Vl.	Oostende	Gistel	16 km.
Mariakerke	West-Vl.	Oostende	Oostende	25 km.
Oostburg	Zeeuws-Vl.(Ned.)			20 km.
Oudenburg	West-Vl.	Oostende	Gistel	18 km.
Oostkerke	West-Vl.	Brugge	Brugge	10 $\frac{1}{2}$ km.
Ramskapelle	West-Vl.	Brugge	Brugge	14 $\frac{1}{2}$ km.
Sijsele	West-Vl.	Brugge	Brugge	7 $\frac{1}{2}$ km.

1. Daarbij werd gesteund op volgende hulpmiddelen :

E. DE SEYN, Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek der Belgische Gemeenten, 2 dln, Brussel, 1938 ;

M. GIJSSELING, Toponymisch Woordenboek, 2 dln, Brussel, 1960.

Dit is West-Vlaanderen, Steden, Gemeenten, Bevolking, 3 dln, Brugge, 1959 - 1962.

Sint-Andries	West-Vl.	Brugge	Brugge	3 $\frac{1}{2}$ km.
Sint-Gilles	Zeeuws-Vl. (Ned.)			18 $\frac{2}{2}$ km.
Sint-Jan-op-de-Dijk	West-Vl.	Brugge	Brugge	3 km.
Sint-Laureins	Oost-Vl.	Eeklo	Eeklo	26 km.
Sint-Pieters-op-de-Dijk	West-Vl.	Brugge	Brugge	5 km.
Sijpe	West-Vl.	Oostende	Gistel	21 km.
Sint-Michiels	West-Vl.	Brugge	Brugge	3 km.
Sluis	Zeeuws-Vl. (Ned.)			17 km.
Snellegem	West-Vl.	Brugge	Brugge	9 km.
Stalhille	West-Vl.	Brugge	Brugge	15 km.
Torhout	West-Vl.	Brugge	Torhout	18 km.
Varsenare	West-Vl.	Brugge	Brugge	6 $\frac{1}{2}$ km.
Vladslo	West-Vl.	Diksmuide	Diksmuide	19 $\frac{2}{2}$ km.
Vlissegem	West-Vl.	Oostende	Brugge	16 km.
Waaskapelle	West-Vl.	Brugge	Brugge	13 km.
Wingene	West-Vl.	Tielt	Ruiselede	15 km.
Woermond	Zeeuws-Vl. (Ned.)			20 km.
Watervliet	Oost-Vl.			15 km.
Uitkerke	West-Vl.	Brugge	Brugge	12 km.
Zande	West-Vl.	Oostende	Gistel	19 km.
Zandvoorde	West-Vl.	Oostende	Gistel	18 km.
Zedelgem	West-Vl.	Brugge	Brugge	10 $\frac{1}{2}$ km.
Zevokote	West-Vl.	Oostende	Gistel	16 $\frac{2}{2}$ km.
Zulenkerke	West-Vl.	Brugge	Brugge	9 $\frac{1}{2}$ km.
Zevenkerke				
zie St.-Andries				

BILLAGE VLIJST DER MONNIKEN (1)

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>Afkomst</u>	<u>Vroegere stand</u>	<u>Functie</u>	<u>Dood</u>
ADAM	Jan		prof. Sint-Omaars	vicarius 1318-'21	1321
VANDER ELST	Daniel	Ieper	proost Ieper 1311-1320	vicarius 1321-1322	21-4-1323
CELIAU	Michiel	Zande	curatus Zande	proc. Brugge 1327-'28 prior Gent 1328-'32 prior Brugge 1334-'37	24(5)-5-1337
NAVEGHEER	Pieter	Brugge	kapelaan Sint-Donaas	proc. Brugge 1322-'26 1328-'31	1341
DESMET	Hendrik				1343
VAN GENT	Willen			ontvanger 1320-'47	1349
AERNOUD	Jan		curatus Desselbergen		1350
	Paul				1370
MASIN	Jan	prof. Valencijs		prior Brugge 1370-'72	3-10-1372
	Vincent	Brugge	prof. Brugge	prior Luik 1361-'63	1379
VAN MALDEGEM	Jan	Maldegen	prof. Sint-Omaars	prior Brugge 1318-'24 proc. Gent vic. Sint-Anna 1369-'80	16-4-1380
	Raynold				1380

1. De lijst van monniken werd ingedeeld in twee delen. In het eerste deel staan de namen der monniken waarvan het jaar van overlijden bekend is (Chartae Capituli Generalis + orbituarium Eechoute). In een tweede deel staan de namen van hen wier sterfdatum onbekend is.

VAN SINT-OMMARS	Egidius				1389
DE CORTE	Michiel	Teper			29-7-1391
DU BOIS	Frans		prof. Grande Chartreuse	prior Brugge 1372-'76	23-9-1394
	Arnold			prior Doornik 1376-1394	1405
VAN HINRLINGE	Jan			prior Brugge 138-'90	1410
ZAS	Jan			vic. Sint-Anna 1390-'95	1410
				prior Geraardsbergen	
				1396-1410	
DE AUGUSTA	Niklaas				1410
CLINCKE	Herman		1° prof. Arnhem	prior Brugge 1395-1410	16-6-1411
			2° prof. Kiel		
DE BODE	David				6-11-1411
GHERAERDSZONE	Jan				1413
BECKBEK VAN OLDENZAAL	Hendrik		prof. Arnhem	prior Amsterdam 1393-1404	16-1-1415
				prior Brugge 1410-1415	
GRAUWAERT	Tydeman	Utrecht	prof. Geertruidenberg	prior Brugge 1390-'91	6-10-1415
			prior Geertruidenberg	prior Utrecht 1391-'97	
			1374-1378		
			prior Luik 1378-'80		
			prior Geertruidenberg		
			1380-'82		
			prior Geraardsbergen		
			1382-'90		
VAN BEEBEM	Pieter	Brugge			1419
VERDEBOET	Niklaas				4-4-1414
GERARDUS	Jacob	Brugge			1427
FAMEZOONE	Pieter			proc. Brugge + 1417	2-7-1427
				prior Brugge 1423-'26	
VAN TORHOUT	Pieter				1428

BRUYNE	Dirk	Brugge	prior Brugge 1391-'19. prior Utrecht 1398-1401 prior Brugge 1415-'23 vic. Brugge 1424-'28	22-9-1428
NOORT	Niklaas			3-10-1430
	Zagarus			1434
DE VROEDE	Hendrik			1435
VANDER LAEN	Hendrik	Ysselstein	magister vic. dom Utrecht prof. Utrecht prior Utrecht 1427-'33 terug naar Utrecht	4-1-1438
VAN MOERDRECHT	Otto	Montfoort	magister univ. Parijs kanunnik dom Utrecht kanunnik Aken prof. Utrecht 1424 prior Utrecht 1428-'33	7-3-1438
DE BEER	Gotschalk			1438
GOSIN	Ghisbert			1439
	Jan			1440
VAN HAMME	Gerard			30-3-1441
VANDENBOSSCHE	Pieter		prior Geraardsbergen	1453
BOET	Gerard	Brugge		25-11-1453
DANWILT	Jan			12-12-1454
BOYE	Laurens			30-12-1454
	Tydeman		proc. Brugge	15-4-1456
BARBIER (of VAN BARWER)	Jan			9-12-1456
VAN MYNEN	Thomas		prior Brugge 1450-'59	9-4-1459
VOS	Jan		prior Brugge 1441-'50 prior Utrecht 1450-'58	15-2-1462
JUIECK	Hendrik		prior Brugge 1459-'62	10-6-1465

DE LEDIO	Arnold			vicarius Brugge	3-9-1466
MILLINC	Adam				29-4-1469
APSEL	Willem	Breda	Baccal.art.Leuven 1429 prof. Herne 1431	terug naar Herne	5-8-1471
KREITEN	Hendrik				17-6-1473
VAN AMSTERDAM	Hendrik		univ. Leuven 1434		16-2-1474
KEPPEL	Adriaan	Brugge	prof. Brugge	hospes Diest hospes Scheut 1459 hospes Gosnay 1460	1475
KORIGENE	Dankaard				3-2-1475
VAN VALKENBURCH	Dirk				28-4-1476
DE CENTURIONIBUS	Leonard		prof. Genua prior Genua	2° prof Brugge	1477
POTSHOOF	Georges				7-8-1477
MATRASSA	Eustachius				1478
KNUT	Jacob			prior Brugge 1477-'84	2-1-1484
COEN	Jacob			proc.Brugge vic.Brugge	5-1-1484
DE VROEDE	Hendrik			prior Brugge 1465-'77 prior 's Hertogenbos 144-'84	8-11-1484
MONNART	Simon				1487
LANTHEERE	Jan				25-5-1489
VAN ZIERIKZEE	Dirk			prior Brugge 1484-'91	28-2-1491
WEIRCOUDE	Hugo	Utrecht		vic. Brugge	19-3-1492
VAN HALLE	Jan		univ.Leuven 1463 1° prof. Luik	2° prof. Brugge	1493
RAEPHORST	Jan		1° prof. Brugge	2° prof. Utrecht 1458	20-11-1493
BATENDYK	Jan		1° prof. St.Maartensbos	2° prof. Brugge	1494
	Herwin				17-12-1493

FEYS	Filips					1528
VANDER KEERE	Filips					13-6-1528
FULLIPART	Jan	prior Sint-Andries				6-10-1529
COOLS	Thomas					6-8-1531
GALIUS	Jan	1° prof. Grande Chartr.				23-11-1532
VANDENBUSSCHE	Rogier					1534
VARDONC (of VANDERDONC)	Georges	univ. Leuven	1503			6-4-1534
VANDEVELDE	Cornelius					23-2-1534
ALLEYNS	Jan					12-11-1534
ROBAERT	Georges					22-12-1534
VAN DELFT	Jacob					1537
BETS (of VET)	Willem	Amsterdam				9-5-1538
ADAMS	Wulfart					23-8-1539
MESDACH	Jan	Brugge				20-10-1540
MOYAERT	Jan					27-8-1541
LAKEMART	Daniël					31-5-1546
OLIVEERS	Egidius	Brugge				17-4-1550
VAN AALST	Jan	univ. Leuven	1488			25-5-1550
BURGOINE	Bartholomeus					21-11-1550
GOETHALS	Arnulf	Gent				22-10-1553
		prof. Londen				
		monnik Sint-Andries				
		proc. Brugge				
		en 1539				
		prior Brugge				
		1540				
		sacr. Brugge				
		1527-1528				
		1541				
		vic. Brugge				
		1534-1538				
		prior Brugge				
		1541-1543				
		hospes Brugge				
		proc. Brugge				
		1530-132				
		en 1539				
		prior Brugge				
		1528-140				
		convisitator				
		1529-1540				
		sacrista Brugge				
		1535-137				
		prior Brugge				
		1507-151.				
		prior Geertruidenberg				
		± 1532				
		univ. Leuven				
		1495				
		prof. Brugge				
		prior Luik				
		1513-1519				
		proc. Sint-Anna				
		1519-124				
		prior Zierikzee				
		1524-128				

VAN DER STRATEN	Hieronymus	sacr. 1538-1540	15-11-1554
VAN NIEUWENHOVE	Jan	sacr. Brugge 1542-1554	5-3-1555
RUGHE VAN HOORN	Pieter	vic. Brugge 1540-1542	10-11-1555
		prior Brugge 1553-1554	
FOX	Jan	hospes Leuven	25-7-1556
		hospes Brugge	
		2° prof. Brugge	
WOLFON	Jacob	hospes Brugge	1558
		2° prof. Brugge	
VAN PEENE	Galiaan	sacr. 1528-1538	19-4-1558
		proc. 1538	
		1539-1542	
		vic. 1548-1555	
BERDON	Jan	hospes Brugge	14-3-1558
		2° prof. Brugge	
HOERDRIEN	Jan	hospes Brugge	1560
		2° prof. Brugge	
CLIFFE	Jan	hospes Brugge	1560
		1° prof. Witham	
		2° prof. Londen	
ROBOSCH VAN MECHELEN	Jan	proc. Leuven	
		vic. Geraardsbergen	
		vic. Geertruidenberg	
		1557	
LAURENTIUS	Jan	prior Brugge 1558-1560	1560
CLYST	Jan	hospes Brugge	14-3-1561
		2° prof. Brugge	1561
COEGEN	Jan	hospes Brugge	1561
		3° prof. Brugge	
DYGLIN	Conraad	hospes St. Maartensbos	1563
		hospes Brugge	1568
		2° prof. Brugge	
LOW	Thomas	hospes Brugge	1569
		2° prof. Brugge	

CHALAIN	Alexander	prof. Scotia	hospes Brugge 2° prof. Brugge	1569
STOPES	Leonard	prof. Londen	hospes Brugge 2° prof. Brugge	1570
DE PRATO	Walter	prof. Brugge	hospes St. Maartensbos vanaf 1545	1573
CHRISTIAENS	Cornelius	univ. Leuven 1519	proc. Brugge 1543 sacr. Brugge 1557 proc. Brugge 1558-1567 prior Brugge 1568-1572	18-3- 1573
DE GEER	Otto	prof. Brugge 1555	vic. Brugge 1570-1571	1574
SUCKANT	Frans		sacr. 1567-1569 proc. Brugge 1569-1571	17-5- 1575
HALL	Leonard	prof. Mount Grace	hospes Brugge 2° prof. Brugge 3° prof. "Sheen Anglorum"	1576
NOELZ	Roland	prof. Gent	hospes Brugge	1577
DE REVER	Denijs		vic. Brugge 1556-1558 sacr. Brugge 1569-1572 vic. Brugge 1572-1575	1578
DOMINICLE	Robert	ontving in 1572 de ten- suur in Sint Donaas	prof ± 1575	1578
PALINCK	Alexander		proc. Brugge 1543-1549 prior Brugge 1554-1558 1574-1576 prior Kampen 1576-1579	17-3- 1579
VAN IEPER	Jan		sacr. Brugge 1554-1557 proc. Brugge 1557 prior Brugge 1560-1561 prior Gent 1561-1566 vic. Brugge 1566-1570 prior Brugge 1574-1576 1576-1580	1580
DEENS	Andries		sacr. Brugge 1559-1560 hospes Tuckelhausen	2-6- 1580

CHAUNCEY	Maurits	prof. Londen	hospes Brugge 2° prof. Brugge 1547 prior Londen 1557-1559 visitator prov. Angliae 3° prof. Brugge prior Brugge 1561-1568 prior "Sheen Anglorum" hospes Leuven 6° prof. Nieuwpoort	12-7-1581
TOUSON	Rogier	1° prof Brugge	2° prof. "Sheen Anglorum" prior "Sheen Anglorum"	1583
COOLS	Adriaan		sacr. Brugge 1558 1561-1567 1572-1576	1594
VAN DAMHOUDERE	Jan		vic. Brugge 1576-1580	1604

MONNIKEN WAARVAN DE STERFDATUM ONBEKEND IS

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>Bijzonderheden</u>
CLERICUS	Lambert	1° prof. Sint-Omaars 2° prof. Brugge
	Robert	proc. Brugge 1318-1322 voorheen regulier kanunnik Vormezeele
	Denijs	prof. Brugge + 1324 proc. Brugge 1328-1329 prior Brugge 1329-1332 prior Brugge 1338-1340 (?)
DE BUC	Jan	proc. Brugge 1329 wilde in 1334 tevergeefs Carme- liet worden
DE BACKERE	Jan	voorheen prior Sint-Andries prior Brugge 1324-1328 1333-1334 1337
VRANCKE	Michiel	prof. Brugge + 1326 nog vermeld in 1333
KEMPE	Willy	prof. Brugge + 1334
DE KEYSER	Wouter	edele afkomst proc. Brugge 1333-1337
BUSERS	Willem	prior Brugge 1340-1350 <u>visitator</u> 1346-1350
SMOUTERS	Michiel	proc. Brugge in 1350
	Clemens	prior Brugge 1352-1353
LAUWAERD	Hugo	proc. Brugge in 1352
ASSCHERIC	Hendrik	monnik, vermeld in 1386
VAN LIEDEKERKE	Jacob	prof. Brugge prior Luik 1380 - ? prior Herne
HOSTE	Jan	monnik + 1400 stierf vóór 1411
VOLKAERT	Jan	ontvanger in 1408 stierf vóór 1411
VANDEN RUCGE	Jacob	monnik, vermeld in 1411
VAN EEKLO	Jan	" " " "
VAN TURNHOUT	Jan	" " " "
VAN TONGEREN	Arend	stierf op 10 juli monnik, vermeld in 1411

VANDEN ZANDE	Jacob	monnik, vermeld in 1411
ZANT	Jan	" " " "
DABBER	Jacob	" " " "
DE RIKE	Robert	" " " "
DE QUAREMBOTERE	Jacob	ontvanger in 1424
VAN WESTKAPELLE	Jacob	prof. Brugge <u>hospes</u> Utrecht <u>hospes</u> Amsterdam 1425 <u>hospes</u> Freiburg 1426
BUEKELE	Jan	schreef een boek in 1434
SCONEMAN	Christiaan	monnik, vermeld in 1443
VAN THEMZEKE	Filips	monnik + 1450
d'VET	Gerard	1° prof. Rooigem in 1459 2° prof. Brugge proc. Brugge 3° prof. Gent
VAN GENT	Roland	monnik, vermeld in 1465
OERENS	Siger	novice Brugge einde maart 1486
VAN DOORNE	Leonard	proc. 1497
WESTHUSIUS		monnik, vermeld in 1524
VAN ZEELAND	Pieter	ook genaamd DE PUTEO gestorven + 1531 (+ 24 april)
VANDEBUSSCHE	Maarten	vic Brugge 1543 - 1548 proc. Brugge 1550 gestorven + 1550
ZAGARUS	Jan	gestorven voor 1555 (+ 21 septemer)
DE BRIELE	Jacob	" " " " (+ 1 oktober)
	Robert	" " " " (+19 oktober)
VAN NIEMARE	Rogier	" " " " (+ 4 december)
DICVEL	Arnold	" " " " (+21december)
VAN DIEST	Arnold	" " " " (+21december)
HECKE	Jan	monnik, vermeld in 1560
LUCAS	Jacob	ontvanger 1558 - 1564
CROFTES	Richard	1° prof. Londen 2° prof. Brugge reisde in 1555 terug naar Londen om " <u>Sheen</u> " te helpen voorbereiden, waar hij + 1555 stierf.
ANGLUS	Frans	Engelse monnik, profes Zierikzee. <u>hospes</u> te Brugge in 1560
BARBA	Jan	vic. Brugge 1559 - 1565

ROGHYNS	Pieter	monnik, vermeld in 1570
DE CROOCK	Filips	proc. Brugge 1572 - 1578
REVELARE	Niklaas	sacr. Brugge 1576 - 1580
VERLOO	Hendrik	prof. Geertruidenberg <u>hospes</u> Brugge, na de verwoesting van Geertruidenberg.
	Aernoud	proc. 1578 - 1580

LIJST VAN CLERICI REDDITI

VAN RUDDERVOORDE	Jacob	ontvanger 1350-1372(3)	1376
VAN AVENNES	Jacob	ontvanger + 1395-1398	1399
VAN BEIEREN	Willem		23-4-1456
ADORNES	Pieter	voorheen burgemeester van Brugge intrede in 1454	30-7-1465

CLERICI REDDITI WIER STERFDATUM ONBEKEND IS

REPERE	Jan	intrede in 1351 proc. Brugge 1370 - 1372 gestorven + 1373
COLPAERT	Filips	proc. Brugge in 1362
STADINCK	Niklaas	gestorven vóór 1470

LIJST VAN CONVERSEN

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>Bijzonderheden</u>	<u>Dood</u>
	Frans		10-5-1391
DE LANGHE	Niklaas		1445
DEYNAERT	Jacob		13-11-1470
PAPE	Jan		4 -3-1474
COLLAERT	Jan	Vertrok op 29-8-1456 met <u>visitator</u> Jacob Ruebs om een kartuis bij Leuven te helpen initiëren	
DE VROEDE	Jan		6-8-1517
	Zeger		5-4-1504
COOPMAN	Adriaan		28-11-1528
TAYLOR	Hugo	1° prof. Londen 2° prof. Brugge 1547-1555 3° prof. "Sheen" 1557-1559	

CONVERSEN WIER STERFDATUM ONBEKEND IS

	Michiel	vermeld in 1336
FABER	Willem	vermeld in 1339 en 1344
VANDER MEERSCH	Willem Michiel	ontvanger 1378-1388 gestorven op 20 april
SCAPENAERST	Willem	" " 16 augustus
DE BUSCO	Niklaas	" " 27 november

LIJST VAN DONATEN

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>dood</u>
WIVENS	Walter	1463
VINDEGOET	Arnold	juli 1471
NIMITIA	Lieven	1491
	Lodewijk	1494
	Niklaas	1498
CANET	Pieter	1503
	Jan	1504
	Bernard	1504
VAN LUIK	Jan	1505
ADORNES	Arnold	1506
VAN ZULEN	Maarten	1511
VAN GENT	Georges	1521
	Jan	1524
DE DOLDRACUS	Jan	1526
(Van Dordrecht ?)	Judocus	1540
	Karel	1541
VAN MINSBRUGGE	Lieven	1546
	Jan	1553
DE PUTEO	Gerard	1555
BANDEN	Jan	1555
BERNAERD	Olivier	1556
	Jacob	1557
DE WAEL	Pieter	1577
VANDENTEENE	Jan	1560
	Lieven	1574

DONATEN WIER STERFDATUM ONBEKEND IS

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>Bijzonderheden</u>
DE VOS	Jan	brouwer veroorzaakte de brand in 1552 stierf wschl. enkele jaren nadien
VANDEN DIJCK	Pieter	intrede in 1560
VAN ZEVENKOTE	Jan	gestorven op 2 februari

LIJST VAN PREBENDARII

<u>NAAM</u>	<u>Voornaam</u>	<u>dood</u>
BAUDEWIJNS	Jan	1408
DE SEQUIERIS	Filips	1527
	Egidius	1585
DE NIVERE	Pieter	1585

LIJST VAN LAICI REDDITI

SLOTMAKERE	Willem	geprofest + 1324
------------	--------	------------------

I N H O U D S T A F E L

	blz.
Inleiding	I
Bibliografie	IX
Eerste deel : Bronnenstudie	18
A. Archivalische bronnen	19
B. Verhalende bronnen	31
Tweede deel : De geschiedenis van Genadedal (1318-1580)	32
Eerste hoofdstuk : Stichting en eerste jaren van Genadedal	31
§ 1. De datum van de stichting	35
§ 2. De stichters	39
§ 3. De voorbereidselen en de stichting van Genadedal	47
§ 4. De juridische regelingen	53
§ 5. De uitbreiding van de fundatiegoederen onder prior Jan van Maldegem	58
§ 6. Het beginnend kloosterleven in Genadedal	65
Tweede hoofdstuk : De materiële uitbouw	72
§ 1. De aangroei van het domein in de 14 ^o eeuw	75
1 ^o de eerste uitbreiding van het domein (1324 - 1350)	75
2 ^o Onder het prioraat van Clemens en van Paul Aernoud (1350-1370)	89
3 ^o Tot aan de amortisatie van Filips de Soute (1370-1398)	103
§ 2 Het kloosterbezit in de 15 ^o en de 16 ^o eeuw	117
1 ^o Van 1398 tot 1477	117
2 ^o Van 1477 tot 1528	128
3 ^o Van 1528 tot 1580	133

§ 3. De omvang van het domein in 1579 en de factoren, die haar ontwikkeling hebben bewerkt	156
1° De natuur en hoeveelheid der goederen in 1579	156
2° De factoren, die de ontwikkeling van het domein hebben bewerkt	157
§ 4. De kloosterbouw	179
Derde hoofdstuk : de kartuizermonnik in Genadedal	175
§ 1. De bewoners van Genadedal	176
1° De priors	177
2° De andere <u>officiales</u>	189
3° De andere bewoners in Genadedal	200
4° Vreemde monniken	210
§ 2. Bibliotheek en geestesleven in Genadedal	217
§ 3. Betrekkingen met de buitenwereld	229
Epiloog : De verwoesting van de kartuis	239
Samenvatting.	244
Bijlage I	248
II	252
III	254
IV	257
V	259
Inhoudstafel	275